

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra: Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky
Studijní program: Speciální pedagogika
Studijní obor: Speciální pedagogika pro učitele mateřských škol

PŘÍČINY ODKLADU POVINNÉ ŠKOLNÍ DOCHÁZKY

CAUSES OF POSTPONEMENT OF COMPULSORY EDUCATION

Bakalářská práce: *10- FP-KSS-2010*

Autor:

Věra NOVOTNÁ

Podpis:

Vedoucí práce: Mgr. Pavlína Housová

Konzultant:

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
66	15	0	14	14	1

V Liberci dne: 29. 4. 2011

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(pro bakalářský studijní program)

pro (kandidát): Věra Novotná
adresa: Václavice 112, 463 34 Hrádek nad Nisou
studijní obor (kombinace): Speciální pedagogika předškolního věku
Název BP: Příčiny odkladu povinné školní docházky
Název BP v angličtině: Causes of Postponement of Compulsory Education
Vedoucí práce: Mgr. Pavlína Housová
Konzultant:
Termín odevzdání: duben 2011

Poznámka: Podmínky pro zadání práce jsou k nahlédnutí na katedrách. Katedry rovněž formulují podrobnosti zadání. Zásady pro zpracování BP jsou k dispozici ve dvou verzích (stručné, resp. metodické pokyny) na katedrách a na Děkanátě Fakulty přírodovědně-humanitní a pedagogické TU v Liberci.

V Liberci dne 19. 3. 2010

děkan

vedoucí katedry

Převzal (kandidát): _____

Datum: _____

Podpis: _____

Čestné prohlášení

Název práce: Příčiny odkladu povinné školní docházky
Jméno a příjmení autora: Věra Novotná
Osobní číslo: P08000099

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má bakalářská práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval/a samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložil/a elektronickou verzi mé bakalářské práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedl/a jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne: 29. 4. 2011

Věra Novotná

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji vedoucí bakalářské práce Mgr. Pavlíně Housové za účinnou metodickou, pedagogickou a odbornou pomoc, trpělivost a další cenné rady při zpracování mé bakalářské práce.

Poděkování patří i učitelkám mateřských škol a rodičům předškolních dětí, kteří byli ochotni účastnit se průzkumu. V neposlední řadě děkuji všem, kdo mě podporovali a jakkoli mně pomáhali.

Název bakalářské práce: Příčiny odkladu povinné školní docházky

Název bakalářské práce: Causes of Postponement of Compulsory Education

Jméno a příjmení autora: Věra Novotná

Akademický rok odevzdání bakalářské práce: 2010/2011

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Pavlína Housová

Resumé:

Bakalářská práce se zabývala problematikou příčin odkladů povinné školní docházky

u předškolních dětí. Jejím cílem byly analýza nejčastějších příčin odkladů povinné školní docházky, porovnání četnosti odkladů povinné školní docházky u chlapců a dívek. Zkoumala též, zda má vliv vzdělání rodičů na rozhodování při posuzování jejich dětí. Práce byla rozdělena do dvou částí. První část se věnovala teorii školní zralosti a připravenosti, kde byly vysvětleny základní pojmy, které s touto problematikou souvisí. Tato část byla zpracována pomocí literárních zdrojů. Druhá, praktická část, zpracovávala výsledky šetření a objasňovala příčiny odkladů povinné školní docházky u dětí z mateřských škol z Hrádku nad Nisou a jeho okolí. Do základního vzorku bylo zahrnuto 193 dětí, které by měly letošní září nastoupit do první třídy základní školy. Z tohoto počtu se později oddělil vzorek 58 dětí, u kterých je v letošním roce předpoklad odkladu povinné školní docházky. Dotazník zjišťoval úroveň citové, tělesné, sociální a rozumové zralosti u dětí předškolního věku. Získaná data byla posléze zpracována do tabulek a grafů. Výsledky šetření byly porovnány s předpoklady. Na základě šetření byly na závěr navržena nápravná opatření pro rodiče a učitelky mateřských škol.

Klíčová slova:

Dotazník, školní zralost, školní připravenost, tělesná zralost, citová zralost, sociální zralost, rozumová zralost, centrální nervová soustava, povinná školní docházka, odklad povinné školní docházky, testy školní zralosti, navrhovaná opatření, popis vzorku, popis průzkumu, předpoklady, závěr.

Résumé:

My bachelor's work was dealing with problems of causes of postponement of compulsory education. Analysis of most frequent causes of postponement of compulsory education and comparison of frequency of postponement of compulsory education at boys and girls were the aims of this work. I also studied, if parents' education can affect decision making at assessment their children. The work was divided into two parts. The first part was dealing with theory of school maturity and readiness. Basic concepts related to this issue were explained in this part and everything was worked up by the help of literary sources. The second practical part worked up results of the survey and clarified causes of postponement of compulsory education at children from nursery schools in Hrádek nad Nisou and surroundings. 193 children were involved in the basic sample. These children should begin their compulsory education in September this year. From this number of children a sample of 58 children was separated and these children are supposed to be postponed for their compulsory education. The questionnaire investigated level of emotional, physical, social and intellectual maturity at children of pre-school age. The obtained data was worked into charts and graphs. Results of this survey were compared with presumptions. Based on the survey we suggested some corrective actions for parents and nursery school teachers.

Keywords:

Questionnaire, school maturity, school readiness, physical maturity, emotional maturity, social maturity, intellectual maturity, central nervous system, compulsory education, postponement of compulsory education, tests of school maturity, suggested corective actions, description of sample and survey, presumptions, conclusion.

Resume:

Die Bachelorarbeit befasst sich mit der Problematik der Ursachen für den Aufschub der Einschulung von Vorschulkindern. Ziel der Arbeit waren die Analyse der häufigsten Ursachen des Aufschubes der Einschulung und Vergleich der Häufigkeit des Aufschubes bei Jungen und bei Mädchen. Sie erforscht auch, ob die Bildung der Eltern Einfluss auf die Beurteilung ihrer Kinder hat. Die Arbeit wurde in zwei Teile unterteilt. Erster Teil widmet sich der Theorie der Schulreife und der Schulbereitschaft, in der die Grundbegriffe, die mit dieser Problematik zusammenhängen, erklärt werden. Dieser Teil wurde mit Hilfe literarischen Quellen erarbeitet. Der zweite, praktische Teil, erläutert die Ergebnisse der Untersuchung und die Ursachen der Aufschübe der Einschulung bei den Kindern in den Kindergärten in Hradec nad Nisou und Umgebung. In das Grundmuster wurden 193 Kinder einbezogen, die in diesem September in die erste Klasse der Grundschule eingeschult werden sollten. Von dieser Summe wurde später ein Muster von 58 Kindern separiert, bei dem die Annahme des Aufschubes der Einschulung in diesem Jahr bestand. Der Fragebogen ermittelte Stand der Emotions-, Körper-, Sozial- und geistiger Reife bei Kindern im Vorschulalter. Die ermittelten Daten wurden später in Tabellen und Grafiken verarbeitet. Die Ergebnisse der Untersuchung wurden mit den Annahmen verglichen. Aufgrund der Untersuchung wurden zum Schluss Verbesserungsmaßnahmen für die Eltern und Kindergartenerzieherinnen vorgeschlagen.

Schlüsselworte:

Der Fragebogen, die Schulreife, die Schulbereitschaft, die Körperreife, die Emotionsreife, die Sozialreife, die geistige Reife, das zentrale Nervensystem, die Einschulung, der Aufschub der Schulpflicht, der Test der Schulreife Vorgeschlagene Maßnahmen, Beschreibung des Musters und der Forschung, die Voraussetzungen, der Schluss

OBSAH:

1 ÚVOD	10
2 TEORETICKÁ ČÁST	12
2.1 Dítě v předškolním věku	12
2.2 Oblasti posuzované v diagnostice školní zralosti.....	13
2.2.1 Vývoj motorický	13
2.2.2 Vývoj řeči	14
2.2.3 Vývoj poznávacích procesů.....	14
2.2.4 Vývoj emocionální.....	15
2.2.5 Vývoj sociální.....	15
2.3 Význam hry u předškolního dítěte	16
2.4 Školní zralost	16
2.4.1 Tělesná zralost	17
2.4.2 Citová zralost	18
2.4.3 Sociální zralost.....	18
2.4.4 Rozumová zralost	19
2.5 Vliv zrání centrální nervové soustavy na školní zralost.....	19
2.6 Školní připravenost.....	22
2.7 Vznik škol a povinná školní docházka	22
2.8 Odklad povinné školní docházky	25
2.9 Testy školní zralosti.....	27
2.10 Úloha mateřské školy	31
2.11 Dodatečný odklad povinné školní docházky	31
3 PRAKTICKÁ ČÁST.....	34
3.1 Cíl praktické části	34
3.2 Popis výběrového vzorku a popis průzkumu	34
3.3 Použité metody	37
3.3.1 Dotazník.....	37
3.4 Stanovení předpokladů	38
3.5 Získaná data a jejich interpretace	38
3.5.1 Šetření jednotlivých oblastí školní zralosti.....	39
3.6 Shrnutí výsledků praktické části.....	51
4 ZÁVĚR	53

5 NAVRHOVANÁ OPATŘENÍ	56
5.1 Návrh na rozvoj jednotlivých oblastí dítěte	56
6 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	62
7 SEZNAM PŘÍLOH	63

1 ÚVOD

Tato bakalářská práce se bude zabývat příčinami povinné školní docházky u dětí z Hrádku nad Nisou a blízkého okolí. V současné době je stále častěji diskutovaná otázka problematiky školní zralosti a odkladu povinné školní docházky.

Jednotlivé kapitoly práce v teoretické části se budou zabývat oblastmi, posuzovanými v diagnostice školní zralosti. Patří sem motorický vývoj, vývoj řeči, vývoj poznávacích procesů, emocí a sociální vývoj. Rozvoj psychických a fyzických předpokladů i sociálních postojů dětí totiž předurčují do značné míry první roky života, které mají též klíčový význam pro utváření jejich osobnosti. Vzhledem k tomu, že většina dětí začne jednoho dne chodit do školy (vyjma těch, které využijí možnosti individuálního vzdělávání), je tedy otázka školní zralosti a připravenosti velmi důležitá.

Další kapitola vysvětlí rozdíly mezi pojmy školní zralost a školní připravenost a bude se věnovat každé z oblastí zralosti pro školu individuálně.

Neopomeneme ani důležitost zrání centrální nervové soustavy, která značně ovlivňuje školní zralost. Zralost centrální nervové soustavy je totiž předpokladem přijatelné adaptace na školní režim.

Další kapitolu této bakalářské práce věnujeme stručnému pohledu na vzdělávání dětí v historii. Podíváme se na vznik škol na českém území od doby vlády Marie Terezie až po současnost. Za její vlády totiž doznalo školství velkých změn, které ovlivnily další vývoj vzdělávání. Nejdůležitější bezesporu byla ta změna, že Marie Terezie zavedla povinnou školní docházku a na školách se začalo vyučovat v českém jazyce.

V bakalářské práci se také zmíníme o důležitosti mateřské školy při posuzování školní zralosti a při přípravě na další vzdělávání. Mnohdy se stane, že rodiče přivedou své dítě do kolektivu mateřské školy až na poslední rok před školou. Sociálně nezralé dítě ale mnohdy nestihne „dozrát“ během jednoho roku a je otázkou, zda by nebylo lepší, kdyby začalo navštěvovat mateřskou školu již od tří let. Z hlediska znalostí jsou tyto děti většinou dobře vybavené, ale naprosto selhávají v komunikaci s vrstevníky a v socializaci.

Praktická část této práce bude zpracovávat data, která vyplynou z dotazníků, vytvořených pro tuto práci. Rodiče mnohdy nemají možnost srovnání svého dítěte s ostatními vrstevníky, proto mnohdy nekriticky své dítě nadhodnocují. O to větší pro ně může být šok informace od paní učitelky v mateřské škole, že by bylo vhodné uvažovat v jejich případě o odkladu povinné školní docházky o jeden rok.

Data z dotazníku mají za úkol odhalit nejčastější příčiny odkladů povinné školní docházky u dětí předškolního věku v Hrádku nad Nisou a přilehlém okolí.

Mnozí rodiče mnohdy, při dobré vůli a snaze ani netuší, že posuzování školní zralosti není pouze o tom, že jejich dítě umí napočítat do dvaceti, nebo napsat své jméno. Školní zralost a připravenost se posuzuje totiž z mnoha hledisek, nejen z hlediska vědomostního. Možná bychom měli přikládat větší váhu sociální zralosti, ta je mnohdy neprávem odsunuta na okraj zájmů.

2 TEORETICKÁ ČÁST

2.1 Dítě v předškolním věku

Charakteristikou období předškolního věku je velká dynamika vývoje v jednotlivých oblastech. Můžeme říci, že existují velké vývojové rozdíly mezi mladšími a staršími předškoláky. Ty byly v minulosti považovány za natolik závažné, že předurčovaly organizaci práce v mateřských školách. Převažovalo dělení do tříd podle věku dětí. Bylo téměř pravidlem, že se ve stejné třídě nemohli setkat sourozenci, byť je věkově od sebe dělil pouze jeden rok.

Současná situace je v mnoha mateřských školách odlišná. Prosazuje se zřizování heterogenních tříd, ve kterých se setkávají děti různého věku. To má význam zejména pro rozvoj sociálních dovedností. Starší děti se stávají staršími kamarády, kteří o ty mladší pečují, podněcují je k dalšímu vývoji a předávají jim zkušenosti. V průběhu docházky do mateřské školy dochází k proměně rolí. Po určité době se z mladších "opečovávaných" dětí stávají starší "pečující", kteří tak předávají štafetu sdílené zkušenosti dalším mladším dětem. V tomto aspektu mají výhodu menší jednotřídní mateřské školy, neboť mají vždy heterogenní třídu, kde se setkávají i sourozenci.

Příprava programu v heterogenních třídách je pro učitelky náročnější. Je nutné volit takové aktivity, ve kterých se uplatní všechny děti bez ohledu na vývojové odlišnosti, případně realizovat některé činnosti v menší skupince dětí stejné vývojové úrovně. Je nutné vždy při plánování činností zohledňovat věk dětí, aby mohly všechny bez rozdílu uspět.

Za období předškolního věku, navazující na věk batolecí, se zpravidla chápe poměrně široké období od 3 do 6 let. Dochází zde k mnoha vývojovým změnám, které se uskutečňují pod vlivem činitelů biologických či sociálních, případně působením jejich vzájemné interakce. Docházka do mateřské školy v toto věku pomůže dětem se osamostatnit od rodičů a lépe zvládat krátkodobé odloučení s nimi.

Nejdůležitějším vývojovým úkolem tohoto období je zapojení dítěte do širšího sociálního prostředí. Dítě je připraveno navazovat vztahy mimo rodinu, vstupuje do mateřské školy. Zde může získávat to, co nemá v rodině, zde může realizovat svůj hlavní zájem - aktivní a iniciativní sebeprosazení ve skupině vrstevníků. Vědomostně může dítě naprosto převyšovat své vrstevníky, ale socializačně může značně selhávat. Proto je potřeba pohlížet na dítě ze všech stran rozvoje a při rozhodování o odkladu povinné školní docházky hodnotit dítě komplexně PPPBRUNTAL [online].

2.2 Oblasti posuzované v diagnostice školní zralosti

2.2.1 Vývoj motorický

Hrubá motorika zajišťuje dětem ovládání svého těla. Ovládání těla a cit pro pohyb patří k základním schopnostem, které působí i na celkový dobrý zdravotní stav a také sebedůvěru.

Dítě, které přichází do mateřské školy je vybaveno základními pohybovými návyky, dále se zdokonaluje jeho pohybová koordinovanost. Předškolní dítě rádo běhá, skáče, leze po žebříku, hází s míčem. Budují se základy některých sportovních činností (např. jízda na koloběžce či kole).

Dítě v tomto období zpřesňuje pohyby jemné motoriky. Tato oblast testuje v první řadě stav vývoje koordinace rukou a očí a přiměřené obratnosti ruky. Ve škole záleží na tom, aby ruka byla správně ovládána. Pro předškoláka má neopomenutelný význam rozvoj dovedností stříhání, lepení, modelování. Vývoj jemné motoriky je zřejmý v kresbě. Postupně je dítě schopno napodobovat čáry (vertikální, horizontální), geometrické obrazce (kruh, kříž, čtverec, trojúhelník). Vývoj formálního zpracování kresby lidské postavy (od hlavonožce až ke správnému zobrazení lidské postavy) ukazuje na stále se zvyšující grafomotorické dovednosti. Úroveň jemné motoriky je zřejmá i v dovednostech sebeobsluhy - dítě se učí samo se oblékat, zapínat a rozepínat knoflíky, svlékat, obouvat si boty, vázat tkaničky. Stává se samostatným v jídlu, učí se používat příbor. Dítěti jistě ulehčí nácvik psaní i správný úchop psacího náčiní, který je potřeba trénovat a upevňovat již v mateřské škole PPPBRUNTAL [online].

2.2.2 Vývoj řeči

Aby člověk uměl mluvit, musí dobře slyšet a také správně ovládat své artikulační orgány, které produkují zvuky a hlásky. V předškolním věku dochází ke zdokonalení hlavně v řeči. Zejména je zřejmý posun ve výslovnosti jednotlivých hlásek (z nepřesné výslovnosti hlásek ve třech letech až k požadavku bezchybné výslovnosti při vstupu do školy). K pokrokům dochází ve skladbě řeči. Na základě nápodoby dospělých dítě začíná používat složitější souvětí, nejdříve souřadná, později podřadná. V užití gramatických pravidel můžeme ještě nacházet chyby. Rozvíjí se slovní zásoba, ať aktivní, či pasivní.

Jazyk předškolního dítěte koresponduje s úrovní myšlení. Vyskytuje se tzv. egocentrická řeč (dítě hlasitě komentuje svou činnost bez nutnosti existence "publika", kterému by byl verbální projev určen), stávající se nástrojem poznání, zpracování informací a myšlení, ale i možností vyjádření vlastních prožitků. Potřeba dítěte ještě více se orientovat ve světě se manifestuje aktivitou v poznávání a růstem aktivní slovní zásoby (ze cca 1000 slov ve 3 letech až na 3000 slov v 6 letech). Nelze si nepovšimnout zájmu dítěte o řeč - rádo vypráví, zpívá, poslouchá pohádky, učí se říkankám. Trendem dnešní doby je ovšem zcela něco jiného. Do nevhodného popředí zájmu dětí se dostalo sledování televize a počítač, u kterých nedochází k rozvoji slovní zásoby PPPBRUNTAL [online].

2.2.3 Vývoj poznávacích procesů

Vnímání je nejjednodušší, lze říci primární poznávací schopností, jež je založena na smyslovém zobrazení reality (VÁGNEROVÁ, M. 2001, s. 94).

V oblasti vnímání mají jako v období kojeneckém a batolecím význam dotykové smysly (hmat, chuť, stále více se zapojují smysly dálkové (zrakové a sluchové vnímání). Vnímání má charakter globální - dítě ještě nerozlišuje jemné detaily, vnímá celistvě. Až ke konci předškolního věku narůstá schopnost diferencovaného vnímání, což je i požadavek pro úspěšný nástup do školy.

Předškolák vykazuje dobrou úroveň konkrétní paměti, zejména ve spojení se zrakovým vnímáním (zájem o vizuální hry např. Pexeso) a řečí (reprodukce říkanek, pohádek, písniček). V činnostech, které jsou charakteristické pro předškolní věk (úkolové hry, kreslení) se započiná s formováním záměrné pozornosti, schopnost koncentrace je pouze krátkodobá.

Myšlení předškolního dítěte se nachází ve fázi tzv. prelogického názorového (intuitivního) myšlení. Je vázáno na názorné poznání a ne vždy se zde uplatní principy logiky. V úsudkové činnosti dítě dovede posuzovat jen jeden parametr (např. při porovnávání množství tekutiny ve skleničce se řídí pouze její výškou, ale už ne její šířkou).

Úroveň myšlení se projevuje v činnostech - např. v kresbě či hře. Záměr nakreslit souvisí se schopností vytvořit si vnitřní představu zobrazované skutečnosti. Platí pravidlo, že předškolní dítě kresbou vyjadřuje to, co o předmětu ví, nikoli to, jak předmět vypadá. Zejména v kresbě lidské postavy si můžeme ukázat na zvyšování mentálních schopností nárůstem zobrazovaných detailů PPPBRUNTAL [online].

2.2.4 Vývoj emocionální

V předškolním věku je patrné bohaté emocionální prožívání, charakteristické velkými výkyvy mezi krajními polohami (dítě rychle přechází ze smíchu do pláče). Podněty z prostředí by měly být takové, aby u dítěte převažovaly kladné city. Vrcholí prožitky strachu, proto má význam klidné a nestresující působení na dítě. Sebepojetí předškolního dítěte se vztahuje k postojům a hodnocení dospělých. Dítě přebírá názor, že je špatné či dobré, protože je tak vidí maminka nebo učitelka. Tady je potřeba velké citlivosti k přístupu ke všem dětem, abychom někoho často nevyzdvihovali a jiného třeba častěji nenapomínali, než je potřeba. Děti často k dětem přistupují stejně, jako paní učitelka. Proto je zde pro paní učitelku velký prostor pro „manipulaci“ vztahů v dětském kolektivu. Může svým přístupem vtáhnout do skupiny i dítě, které děti pro jeho chování vyčlenily.

2.2.5 Vývoj sociální

Přestože má i v tomto období pro socializaci dítěte význam rodina, začíná se socializací do širšího prostředí. V mateřské škole dítě navazuje další vztahy (s kamarády, učitelkami). Osvojuje si nové role (role kamaráda, role žáka), v kterých je možné pozorovat některé osobnostní vlastnosti (obliba, dominantnost, bázlivost). Zralost předškolního dítěte se projeví v tom, jak je schopno navazovat kamarádské vztahy. Ty nejsou ještě trvalé, při výběru kamaráda se předškolák řídí pohlavím, zevnějškem či atraktivitou hračky, kterou si kamarád přinese do mateřské školy. Rozvoj sociálních

dovedností je zřejmý ve hře. Předškolní děti jsou schopny spolupráce při hře, nemají problém s dodržováním pravidel úkolových her.

Upevňují se i pohlavní role, kde se kromě biologických charakteristik promítají faktory ze strany prostředí (rodiče i učitelé mají jiné požadavky na chlapce a jiné na dívky). Rozdíly mezi pohlavími jsou dětmi chápány i existencí typických hraček jak pro chlapce tak pro děvčata či typickou barevností oblečení (např. chlapec odmítá červené kalhoty, protože je to barva pro holky).

U předškolního dítěte se budují záměrnou výchovou sociální kontroly. Na základě příkazů a zákazů si děti začínají osvojovat role, dítě se nachází v tzv. premorálním stadiu (po uposlechnutí/neuposlechnutí dospělého následuje odměna/trest). Přijetí, poté jejich následné zvnitřnění norem signalizuje pocit viny, který se dostavuje, pokud dítě poruší pravidla stanovená dospělým PPPBRUNTAL [online].

2.3 Význam hry u předškolního dítěte

Hra je dominantní činností téměř každého předškoláka. Aby byla hra hrou, musí vždy vycházet z přirozenosti dítěte. Na rozdíl od učení hru nelze naplánovat, lze ji pouze usměrňovat. Hra je potřebou dítěte, která přispívá k jeho pozitivnímu ladění. Ve hře dítě symbolicky zpracovává nepříznivé zkušenosti, hra může proto přinášet odreagování nebo zmírnění napětí. Nemalý význam má hra pro rozvoj kognitivních schopností (vnímání, myšlení, představivost, paměť a sociálních dovedností (navazování vztahů k vrstevníkům, spolupráce, soupeřivost). Hra umožňuje dítěti aktivně se prosadit a tím i podpořit sebedůvěru ve vlastní schopnosti.

2.4 Školní zralost

Vstup do školy a s ním spojené zahájení školní docházky je jednou z nejdůležitějších událostí v životě každého z nás. Logickou snahou všech odborníků proto je, minimalizace případných potíží. Touto otázkou se již zabýval Jan Amos Komenský, který za optimální věk pro vstup dítěte do školy označil 6 let, přičemž neopomněl zdůraznit nutnost zohlednění individuálních zvláštností každého dítěte. Zhruba od 60. let minulého století

se začali zainteresovaní odborníci zabývat problematikou zralosti na školní podmínky v širším kontextu. Kromě biologického věku se dostal do středu zájmu také stupeň vývoje osobnosti, tedy stránka psychická a sociální (RÁDLOVÁ, E. a kol.,2004, s. 24).

Školní zralost lze jednoduše definovat jako stupeň vývoje, kdy je dítě všestranně připraveno na zvládání situací spojených se vstupem do školy a s plněním požadavků povinné školní docházky. Jedná se především o zdravotní, psychickou a sociální způsobilost ke zvládání úspěchů a především neúspěchů spojených s výchovně vzdělávacím procesem. Školní zralost se zjišťuje při zápisu do první třídy, v případě pochybností psychodiagnostickými metodami v odpovídajících institucích. Zjištěné údaje pak slouží jako podklad pro rozhodnutí o případném odložení či uspíšení školní docházky, přičemž první možnost je využívána mnohem častěji (RÁDLOVÁ, E. a kol.,2004, s. 24).

Stanovení školní zralosti se odvíjí od zjištění stupně vývoje centrální nervové soustavy. Zrání centrální nervové soustavy má kromě jiného vliv na lateralizaci, tedy přednostní užívání jednoho párového orgánu, stupeň motorického vývoje a s tím související vizuomotorickou koordinaci (především oko- ruka), stabilitu a stálost emočních a rozumových procesů. Zralost centrální nervové soustavy je také předpokladem přijatelné adaptace na režim ve škole. Jakákoli nápadnější neobratnost dítě sociálně znevýhodňuje. Pod pojmem školní zralost rozumíme komplexní vyzrálост organismu v míře adekvátní nárokům vyplývajících z postavení žáka, která se projeví v těchto oblastech :

- tělesná zralost
- citová zralost
- sociální zralost
- rozumová zralost

2.4.1 Tělesná zralost

Tělesná zdatnost je nejméně průkazným ukazatelem vyspělosti dítěte. Posuzování hmotnosti a výšky je sice jednoduché na provedení, ale pramálo napovídá o vyspělosti dítěte. Je to nejméně průkazný ukazatel, na druhou stranu slabý jedinec je ohrožován větší unavitelností a to může mít za následek menší sebevědomí dítěte, pokud nestačí svým

vrstevníkům. Děti, které se narodí předčasně a s velmi malou porodní hmotností, často neplní kritéria tělesné a psychické zdatnosti před sedmým rokem, tudíž je u nich odklad povinné školní docházky velmi častý. Okolo šesti let věku dítěte dochází k tzv. první proměně tělesné stavby. S touto proměnou úzce souvisí změny v ovládání těla. Právě kolem šesti let věku dítěte se jeho celkové, špatně koordinované pohyby a neekonomické pohyby začínají zřetelně měnit. V tomto věku je již schopné přesnějších i drobných pohybů, které potřebuje zejména při psaní. Lépe též koordinuje automatické i volní pohyby. Jemná motorika doznává velkých pokroků.

2.4.2 Citová zralost

Citová zralost znamená pro dítě přiměřenou emoční stabilitu v kolektivu spolužáků, ale i v neznámém prostředí. Dává mu schopnost navazovat nová přátelství a vztahy, vytváří se u něho vztah ke školní práci, tzn. schopnost samostatně plnit daný úkol a také přiměřeně zvládat zátěž, která z jeho nové role vyplývá. V tomto věku děti plynule přechází od čistě hravého zaměstnání k vytrvalejší a cílevědomější činnosti. Často si sami o práci i řeknou a jsou schopny ji i dokončit. Tudíž se stávají cílevědomějšími. Práci dokáží dokončit i v případě, pokud je pro ně úkol nezáživný a únavný (LANGMEIER, J., 1991, s. 102).

2.4.3 Sociální zralost

Sociální zralost souvisí se vztahy ve skupině, dítě se často setkává se střetem vlastních zájmů proti zájmům ostatních, musí akceptovat autoritu učitele, mělo by se orientovat v základních sociálních situacích s čímž souvisí také způsobilost být delší čas bez matky nebo rodiny vůbec. V tomto věku je potřeba, aby bylo dítě již aktivní i bez opory rodiny. Zde je nutné, aby si dítě od začátku uvědomovalo svou novou roli - roli žáka. Je nutné, aby se řídilo pravidly, která z očekávání na jeho chování ve třídě vyplývají. Mělo by být schopné komunikovat bez zábran jak s vrstevníky tak s dospělými.

2.4.4 Rozumová zralost

Rozumovou zralostí je myšleno hlavně to, že dítě má již rozvinutou řeč jak po stránce formální, tak po obsahové. Má rozvinutou logickou paměť, i když jen na konkrétní případy a na konkrétní činnosti. Dále má vyžralou percepci, analytické myšlení, má schopnost chápat a používat symboly, má zájem o činnosti s konkrétním cílem a záměrně koncentruje pozornost.

V tomto věku již dítě chápe svět realisticky, je méně závislé na svých aktuálních přáních a potřebách, dokáže je, pokud je třeba, odsunout na pozdější dobu. Realistické chápání světa mu přináší jistější posuzování stálosti či změn velikosti a množství. V tomto věku je dítě schopné analyticko-syntetické činnosti v tom smyslu, že umí vyjmout části z předloženého celku a opět je podle určitého hlediska složit. Toto je nezbytný předpoklad úspěšného postupu při učení počítání, čtení a psaní. Při vstupu do školy je nutné zohledňovat všechny dílčí složky mentální výbavy dítěte.

2.5 Vliv zrání centrální nervové soustavy na školní zralost

Jak již bylo zmíněno, školní zralost závisí na zrání organismu dítěte, především jeho centrální nervové soustavě. To se projevuje zvýšením emoční stability a odolností vůči zátěži. Zralost centrální nervové soustavy (dále CNS) je také předpokladem přijatelné adaptace na školní režim.

Zrání CNS též pozitivně ovlivňuje lateralizaci ruky, rozvoj motorické i senzomotorické koordinace a manuální zručnosti. Rizikovým faktorem v počátcích školní docházky bývá nešikovnost spojená s nedostatečným zráním CNS. Dítě může mít z tohoto důvodu problémy se psaním, kresbou, může být neúspěšné v pracovních činnostech.

Dalšími důležitými faktory, které ovlivňují právě zrání CNS, je rozvoj jak zrakového tak sluchového vnímání. Zrakové vnímání dozrává ke konci předškolního věku na takovou úroveň, která je potřebná právě pro učení psaní a čtení. Děti v předškolním věku vidí lépe

na dálku než na blízkou vzdálenost. Vidění na blízko ztěžuje zaostření oční čočky a nutnost větší koncentrace. Tento fakt je často důvodem toho, že tyto děti u takovéto činnosti dlouho nevydrží a mají k ní menší motivaci. Pro školní zralost je důležitý rozvoj vidění na blízko a s tím spojené snadnější vnímání detailů. Velmi významný je vývoj v oblasti vizuální diferenciacce. To znamená, že je dítě schopné lépe rozlišovat podobné obrázky, tvary nebo počty. Významné je i rozlišování směru, tzn. obrácených a otočených tvarů. Pokud není dítě dostatečně zralé, může mít potíže s rozlišováním písmen. Pokud má dítě zkříženou laretalitu, může mít problémy s obrácenými tvary písmen.

Další schopnost, kterou ovlivňuje dozrávání mozku je vizuální integrace. Jde o to, že je dítě schopné vnímat komplexně a neulpívá na jednom detailu nebo na celkovém pohledu. Tato schopnost úzce souvisí s funkcí pozornosti a s rozvojem poznávacích procesů. Školsky zralé dítě je schopné vizuální analýzy a syntézy. To znamená, že je schopné rozložit obrázek na části a poté tyto části opět složit. Trénovat tuto dovednost můžeme pomocí skládání puzzlí u předškolních dětí a skládáním půlených obrázků u dětí tříletých. Efektivitu zrakové činnosti ovlivňuje zralost očních pohybů, která dozrává právě kolem 6. roku života dítěte. Pokud je dítě nezralé, může mu činit potíže psaní písmen, protože je ještě nezná a jsou často koordinačně obtížné.

Sluchové vnímání se rozvíjí rychleji než zraková percepce. Fonémy, tj. zvuky mluvené řeči dokáže bez problémů rozlišovat většina šestiletých dětí. Schopnost sluchové analýzy a syntézy se ve větší míře rozvíjí až ve škole. Zde se totiž teprve dítě učí, které slabiky tvoří slovo a jaké je jejich pořadí. Pro tuto činnost je velmi důležitý rozvinutý fonematický sluch.

Vnímání řeči je u většiny lidí (i leváků) lokalizováno v levé mozkové hemisféře. Avšak vnímání jednotlivých hlásek, tj. těch, které nejsou ve slově, ať už jsou prezentovány zrakově nebo sluchově, zajišťuje pravá mozková hemisféra. To znamená, že pro úspěšnost ve škole je potřebná koordinace činnosti obou hemisfér. Zejména na začátku výuky čtení a psaní, když se dítě začíná učit číst, vnímá tištěná písmena a slova jako obrazce, které nemají jiný význam. Tato činnost je závislá na funkci pravé mozkové hemisféry. Jakmile dítě začne chápat smysl čteného textu, bude písmena i slova vnímat levou hemisférou. Ve školní práci v první třídě musí tedy využívat a koordinovat činnost obou hemisfér, což je těžké. Spolupráce obou hemisfér závisí na rovnoměrnosti jejich zrání. U chlapců probíhá celkové zrání pomaleji, ale dochází častěji k dřívější funkční diferenciaci pravé mozkové hemisféry (která zajišťuje vnímání prostoru, obrázků, přírodních zvuků a motorickou činnost). Pro chlapce je proto obtížnější

dosáhnout potřebné souhry obou hemisfér. Nelze se pak divit, že mají v počáteční školní výuce větší potíže (VÁGNEROVÁ, M., 2000, s.139).

Rozvoj poznávacích procesů závisí nejenom na dědičných dispozicích, ale i na jejich adekvátní stimulaci. Děti mohou mít přijatelné předpoklady k učení, ale pokud u nich chybí adekvátní stimulace, nedosahují žádoucí úrovně. Vlivem nedostatečné zkušenosti se vývoj jejich rozumových schopností opoždí. Schopnost uvažovat na úrovni konkrétních logických operací je podmínkou pro bezproblémové zvládnutí role školáka. To znamená opuštění prelogického myšlení, ovládaného nejrozumnějšími aktuálními pocity a potřebami, egocentrismem a fantazií. Uvažování dítěte opožděného ve vývoji budou ovládat hlavně jeho aktuální potřeby a přání, je pro něj důležitý pouze vlastní pohled na skutečnost. Stejný postoj bude mít i k výuce samotné, kde jeho případné nepřesnosti nebudou mít žádný význam. Ve škole ale nemůže být s tímto přístupem úspěšný.

Na úrovni rozvoje regulačních kompetencí závisí úspěšnost, resp. alespoň přijatelná adaptace na školu. Ty totiž ovlivňují stupeň využití a uplatnění rozumových, i jiných schopností. Jejich rozvoj závisí na zrání a učení. Pro dítě, které je emočně nezralé, nemá role školáka dostatečnou motivační sílu, protože se v ní cítí příliš zatěžován. Nezralé dítě se neučí, protože ho tato činnost neláká a jako povinnost ji nechápe. Nadměrným požadavkem pro nezralé dítě je i přijetí určité zodpovědnosti za své chování.

Celkový vývoj autoregulačních procesů směřuje od emocionální regulace k vyšší formě, která je založena na vůli a je spojena s vědomím povinnosti, tj. obecněji platného cíle. Rozvoj autoregulace souvisí s vývojem poznávacích procesů, zejména s decentrací. Egocentrický způsob nazírání světa nemá důvod akceptovat jiný motiv než vlastní uspokojení. Teprve na odstupu od čistě subjektivního pohledu je možné přijmout povinnost jako obecně nadřazený motiv. Znakem zralé autoregulace je schopnost odložit vlastní uspokojení ve prospěch hodnotnějšího cíle. Problémy autoregulace jsou při nástupu do školy dost běžné. Mohou být spojeny s citovou nezralostí, která se projevuje větším sklonem k impulzivnímu jednání a omezenější frustrační tolerancí. Nebo opačně, mohou být závislé na odlišných zkušenostech, nedostatečném výchovném vedení nebo je může nepříznivě ovlivňovat odlišný hodnotový systém rodiny, ve které jsou děti vychovávány. Mohou souviset i se zvláštnostmi, odlišnostmi dítěte, např. s chronickou nemocí nebo handicapem. Rodiče těchto dětí, pod vlivem generalizované tendence vychovávat je v závislosti a nesamostatnosti, nepodporují rozvoj ani v těch oblastech, kde by to bylo možné (VÁGNEROVÁ, M., 2000, s.141).

2.6 Školní připravenost

Školní připravenost se rozumí zejména úroveň předškolního vzdělání z hlediska rozvinutých schopností, vědomostí a osvojených dovedností. Na tomto všem má vliv typ výchovy a vliv sociokulturního prostředí. Pedagogům je k dispozici při posuzování školní připravenosti velká řada testů, které mohou k jednoduché diagnostice využít. Samozřejmě musí o diagnostikování dítěte informovat rodiče. Nevýhodou těchto testů je fakt, že se některé dostaly do rukou širší veřejnosti a proto se na tento test mohou rodiče s dětmi předem připravit. Rodiče, kterým jde především o blaho jejich dětí se této „přípravě“ vyhnou, neboť jedině bez přípravy jsou výsledky testů školní zralosti objektivní. Rodiče, kteří se obávají selhání dítěte, jsou někdy ochotni mu poskytnout „medvědí službu“ tím, že s ním natrénují test. Jejich dítě sice v testu možná uspěje, ale rodiče mu tím pouze ukáží, jak lze přelstít okolí. Nakonec mohou dítěti přitížit v tom smyslu, že může být na základě těchto vyšetření uznané jako zralé pro nástup do školy bez odkladu školní docházky. V danou chvíli, při testování, sice neselhalo, ale bude patrně selhávat po celou školní docházku, neboť bude pořád dohánět své rychlejší a připravenější spolužáky. A i když je učitelky z mateřské školy přesvědčují o tom, že je jejich dítě nezralé pro nástup do školy, raději se přikloní k výsledkům z vyšetření v pedagogicko psychologické poradně (dále PPP), protože to jejich dítě ukazuje v lepším světle.

Školní zralost se podle některých odborníků vztahuje na funkce podléhající zrání osobnosti a školní připravenost definují jako kompetence, na jejichž rozvoji se velkou měrou podílí učení a hlavně vnější prostředí. V případě školní zralosti jde dnes především o biologickou zralost nervového systému než o získané dovednosti a vědomosti. Ta podmiňuje schopnost soustředění, kontrolu impulsivnosti, pracovní vytrvalost, míru pohyblivosti, vyspělost jemné motoriky apod.

2.7 Vznik škol a povinná školní docházka

Povinná školní docházka je zákonná povinnost dětí navštěvovat v určitém věkovém rozmezí školu. Z toho vyplývá povinnost zákonných zástupců dětí příslušného věku do školy posílat a povinnost státních orgánů a orgánů samosprávy zajistit provoz potřebných školních zařízení. Na českém území povinnou školní docházku dětí od 6 do 12 let zavedl

roku 1774 Všeobecný školní řád Marie Terezie. Při každém farním chrámu vznikaly školy triviální neboli obecné, které poskytovaly elementární vzdělání a základy hospodářství. Na těchto školách se v českých oblastech vyučovalo v češtině. V každém kraji byly zřizovány školy hlavní, kde se vyučovalo oproti triviálním školám i základům latiny, kreslení, zeměpisu, dějepisu apod. Zde se vyučovalo jen z části česky. V sídle zemské školní komise vznikaly normální školy, které měly za úkol připravit žáky ke studiu na gymnáziu (JÚVA, V.,2001, s. 36).

Další větší zlom ve školství nastal roku 1869, kdy vyšel Nový školský zákon, který určil 8-mi letou školní docházku a zrušil vliv církve nad školou. Z triviálních škol se stávaly školy osmileté obecné. Odtud mohli žáci po pěti letech přestoupit na tříleté, později čtyřleté měšťanské školy. Roku 1883 vyšla novela školského zákona, která dovolovala mládeži od 12-ti let úlevy od školní docházky, kde od dubna do listopadu nemuseli navštěvovat školu. Na venkovských školách bylo zavedeno polodenní vyučování.

Koncem 19. st. na našem území působily hlavně 2 skupiny škol. První byly veřejné přičemž je spravoval stát, obec nebo okres a druhé byly soukromé, ty spravovala církev nebo jiná instituce. Nejvýznamnějšími pedagogy této doby byli T.G.Masaryk nebo G.A.Lindner. Ti seznamovali české učitele s pokrokovými názory západoevropské pedagogiky a psychologie. Kritizovali Herbartovo učení, podle kterého se zde do této doby učilo. Podle nich bylo jen všeobecné a nebralo ohledy na individuality každého žáka. Tito kritici usilovali o reformu pedagogiky. Díky tomuto hnutí je brán ohled na potřeby jednotlivých žáků a je rozvíjena dětská zkušenost.

V roce 1918, kdy vznikla ČSR, byly zavedeny jen malé změny ve školství. V této době je například zaveden povinný tělocvik pro dívky. V Brně byla tohoto roku založena Masarykova univerzita.

Roku 1922 byl vydán Malý školský zákon, ten sjednotil školství na celém území ČSR. Z toho mají výhodu spíše na Slovensku, kde bylo v této době školství na nižší úrovni. Tento zákon dále zrušil úlevy ve školní docházce, snížil počty žáků ve třídě. Uznal rovnost učitelů a učitelek před zákonem. Ve třídách jsou poprvé dohromady chlapci i dívky. Byly zavedeny nové předměty jako občanská nauka, ruční práce apod. V základním školství

jsou nadále dva typy škol, a to obecná škola osmiletá a měšťanská škola tříletá, která navazovala na obecnou školu. V této době se platilo školné (KASÍKOVÁ, H., VALIŠOVÁ, A. 2011, s.79).

Roku 1923 byly vydány nové školní osnovy pro všechny předměty. Paralelně s oficiálním školstvím se u nás ve 20. letech začaly rozvíjet tzv. pokusné školy, které kladly důraz na svobodu dítěte, jeho samostatnost a tvořivost.

Bezplatné základní vzdělání, které je povinné, ustanovila Všeobecná deklarace lidských práv (článek 26) v roce 1948 jako jedno z lidských práv. Je vytvořena jednotná státní školská soustava, do které jsou začleněny všechny druhy škol (kromě VŠ), pro něž je stanoven společný cíl výchovy. Definitivně osvobozuje školní výchovu z područí církve, prodlužuje povinnou školní docházku na 9 let. Děti od 3-6 let navštěvovaly mateřské školy, rovněž začleněné do jednotného školského systému .

Od roku 1976 se začala uvádět do praxe tzv. nová koncepce, oficiálně nazývaná Další rozvoj československé vzdělávací soustavy, počítající s prodloužením školní docházky z devíti na deset let. Základní škola se podle projektu měla dělit na dva stupně po čtyřech postupných ročnících: 1. stupeň=1.-4. ročník, 2. stupeň 5.-8. ročník. Zbývající dva roky povinné školní docházky měli žáci plnit na jiných typech škol. Nejdůležitější součástí školské soustavy se tak staly 3 proudy středního školství. Střední odborná učiliště, střední odborné školy a gymnázia. Tento stav byl potvrzen školským zákonem ze dne 22. 3. 1984.

V roce 1990 dochází k dalším změnám ve školství u nás, nejdůležitější pro nás je fakt, že povinná školní docházka je snížena na 9 let.

V současné době upravuje povinnou školní docházku v České republice zákon č.561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (zkráceně jen: Školský zákon) ve znění pozdějších změn a úprav = zákon č. 49/2009 Sb. Vymezuje práva a povinnosti fyzických a právnických osob při vzdělávání.

2.8 Odklad povinné školní docházky

Samo dovršení šestého roku věku a posouzení tělesného vývoje dítěte neříká však nic významného o tom, jak se dítě ve škole pracovně a sociálně zařadí, jak bude celkově prospívat.

V odborné literatuře je uváděno, že mezi dětmi, které při nástupu do školy dosáhly šesti let, je 10 až 25 procent dětí pro školu nezralých (nezpůsobilých) a mezi dětmi, které ještě šesti let při vstupu do školy nedosáhly, je asi 50 až 60 procent dětí školsky nezralých (nezpůsobilých).

Tyto skutečnosti mají své důsledky především ve špatném prospěchu a v psychických závadách a poruchách chování a osobnosti dětí, které nastoupily školní docházku ještě psychicky nezralé. Jde o důsledky často dlouhodobé, které zanechávají trvalé stopy ve zdravotním stavu, vývoji psychiky a osobnosti dítěte.

"Na dobrém počátku všechno záleží." Tato Komenského slova platí i pro začátek školní docházky. Vážné obtíže či selhání na samém začátku školní dráhy srážejí dítě v jeho motivaci a ohrožují splnění podstatného úkolu školního věku, kterým je osvědčit výkonnost v konfrontaci s druhými. Záleží proto na tom, aby děti vstupovaly do školy školsky zralé. Příznaky školní nezralosti se ovšem nemusí projevovat vždy ihned po vstupu do školy. Po nejasných počátečních obtížích může dojít ke zřetelným projevům nezralosti až ve vyšších ročnících.

Pokud jsou rodiče přesvědčeni o tom, že jejich dítě ještě není zralé pro vstup do základní školy, mohou požádat o odklad školní docházky. Při zápisu nebo co nejdříve po něm je třeba o odklad požádat ředitele příslušné školy a žádost doložit doporučením dětského lékaře nebo pedagogicko- psychologické poradny (nebo speciálně pedagogického centra). Pokud jsou k odkladu školní docházky objektivní důvody, škola žádosti vyhoví a dítěti je umožněno využít této doby k rozvoji funkcí důležitých pro budoucí výuku čtení, psaní a počítání.

Zákon č. 561/2004 Sb. (školský zákon), který byl účinný od 1.1.2005 k odkladům školní docházky v paragrafu 37 uvádí:

1) Není-li dítě po dovršení šestého roku věku tělesně nebo duševně přiměřeně vyspělé a požádá-li o to písemně zákonný zástupce dítěte, odloží ředitel školy začátek povinné školní docházky o jeden školní rok, pokud je žádost doložena doporučujícím posouzením příslušného školského poradenského zařízení nebo odborného lékaře. Začátek povinné školní docházky lze odložit nejdéle do zahájení školního roku, v němž dítě dovrší osmý rok věku.

2) Při zápisu do prvního ročníku základní škola informuje vždy zákonného zástupce dítěte o možnosti odkladu povinné školní docházky.

3) Pokud se u žáka v prvním roce plnění povinné školní docházky projeví nedostatečná tělesná nebo duševní vyspělost k plnění povinné školní docházky, může ředitel školy (vždy se souhlasem zákonného zástupce) žákovi dodatečně v průběhu prvního pololetí školního roku odložit začátek plnění povinné školní docházky na následující školní rok MŠMT Školský zákon [online].

Rodiče si často kladou otázku, zda je jejich dítě zralé pro vstup do základní školy, zda je schopné zvládnout výuku čtení, psaní, počítání. Rozhodování o odložení školní docházky by však nemělo být formální, neboť se jedná o závažné rozhodnutí v životě dítěte. Neuváženým přístupem k této záležitosti bychom mohli dítěti způsobit velké problémy. Můžeme například propásnout u zralého dítěte okamžik, kdy je vysloveně připraveno začít se učit – když nenastoupí v této době do školy, ztrácí o ni a o učení zájem (rodiče se v tomto případě domnívali, že dítěti „prodlouží dětství“). Na druhé straně však vstup do školy nelze uspěchat. Nastoupí-li do školy děti výrazně nezralé (například proto, že jsou fyzicky vyspělé-“velké“, bude jim již 7 let apod.), může být toto dítě výrazně ohroženo selháním a pak i celkovou neúspěšností ve škole. Pokud mají rodiče nějaké pochybnosti o dosažené úrovni svého dítěte, mohou se poradit s učitelkou v mateřské škole, s dětským lékařem, popřípadě mohou požádat o detailnější vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně. V dnešní době je důležité, aby učitelky mateřských škol společně s rodiči hledali optimální cestu pro vzdělávání a rozvoj jejich dítěte (SVOBODOVÁ, E. , 2010, s. 62).

V mateřské škole poradna provádí orientační vyšetření školní zralosti, které rodičům může pomoci při uvažování o odkladu školní docházky.

Rodiče se také mohou poradit s učitelem základní školy při zápisu do školy. K zápisu by se měly dostavit všechny děti, které dovrší do 31. srpna příslušného kalendářního roku šest let.

2.9 Testy školní zralosti

Mezi diagnostické metody způsobilosti (připravenosti) pro školu patří pozorování dítěte, rozhovor s dítětem a jeho rodiči, anamnéza, odborná analýza výtvarů činnosti dítěte (např. kreseb), speciální psychologické testy a dotazníky, zkoušky znalostí předškolních dětí. Pedagogům je k dispozici „Pozorovací schéma na posuzování školní způsobilosti“, které sestavil O. Kondáš, a které se zaměřuje na následující oblasti:

- řeč: výslovnost, komunikace, reprodukce obsahu, vyjadřovací schopnosti
- činnost a hra: vztah k nim a zájem o ně, osvojování nové činnosti
- motorika: ovládání pohybové aktivity, zručnost, obratnost
- grafomotorika
- sociabilita
- zvládnutí prvků sebeobsluhy
- emocionalita
- chování : samostatnost, aktivita, hravost, disciplinovanost, přizpůsobivost

Dalším testem tohoto autora je „Obrázkovo slovníková zkouška (OSS)“, s jejíž pomocí zjišťujeme slovní zásobu a pohotovost dětí před vstupem do školy. Zkouška se uplatňuje především jako jedna z psychodiagnostických metod na zjišťování školní zralosti. Zjišťuje se v ní slovní zásoba a slovní pohotovost především u dětí před vstupem do školy. Analogicky se dá využít i jako test vizuální všímavosti. Metoda se skládá z 30 barevných obrázků, které představují běžné i méně běžné předměty, zvířata a činnosti s přiměřeným přihlédnutím na obtížnost úkolu. Předkládá se individuálně po navázání kontaktu s dítětem. Čas na řešení není přesně určen a limitován a jeho měření umožňuje přihlížet k hledisku slovní pohotovosti dítěte. Vhodná je kombinace s Orientačním testem školní zralosti, o kterém bude řeč v následující části.

Jedním z nejznámějších testů zaměřených na zjištění školní zralosti je Jiráskův Orientační test školní zralosti, který je modifikací testu Artura Kerna. Test je založen na zjištění aktuálního stupně percepčně motorického vývoje, a přestože získaný výsledek vypovídá poměrně přesně o zralosti dítěte, pro konečné posouzení není dostatečný. Velký význam má především pro depistáž. Test lze zadávat individuálně i skupinově (v tom případě získáme ještě informaci o schopnosti dítěte plnit úkol ve skupině vrstevníků), neboť jeho zadávání i vyhodnocení jsou snadné a časově nenáročné. V rámci tohoto testu dítě plní 3 úkoly: kresba lidské postavy, obkreslení věty a kopírování určitého počtu teček s přesně daným rozmístěním. Dítě, které je zralé pro školu úkol splní v sledujících intencích:

- Kresba mužské postavy- hlava je menší než trup, má vlasy nebo pokrývku hlavy, obličej obsahuje základní detaily, končetiny vychází z trupu a ruce mají správný počet prstů. Při menší vyspělosti se objevují disproporce, kresba odpovídající nejnižšímu stupni vývoje odpovídá tzv. hlavonožci.
- Obkreslování psacího písma- úkolem dítěte je napodobit krátkou větu psanou psacím písmem.
- Obkreslení 10 teček- tečky jsou uspořádány do pravidelného tvaru a sleduje se přesnost předkreslení. Dítě, které ještě není dostatečně zralé, bude kromě teček kreslit další obrázky (RÁDLOVÁ, E. a kol., 2004, s. 26).

Tomuto testu je možné vytknout jednostrannost přístupu k dětské psychice také nezohlednění verbálního projevu mentálních funkcí. Proto je nutné, abychom použili ještě jiné vyšetřovací metody, které jsou k tomuto účelu určené.

Test „Znalosti předškolních dětí“, jehož autorem jsou Matějček a Vágnerová, umožňuje zjistit verbální dovednosti a výsledky slouží jako doplněk předchozího testu. Zaměřuje se na orientaci dítěte ve společnosti (př. Jaké barvy má naše vlajka?), počet a čas (Kolik kol má trojkolka? Který den přijde po sobotě?), hry a sport, pohádky (U koho žil Smolíček Pacholíček) rostliny, domácnost (Z čeho se dělají knedlíky?).

Dalším testem, který je možno aplikovat je Vývojový test zrakového vnímání Frostigové nebo Vinelandskou škálu sociální zralosti. Připravenost dítěte na čtení nám

pomáhá posoudit Edfeldtův Reverzní test, který se zaměřuje na postižení deficitu v rozlišování, respektive nerozlišování tzv. zrcadlových tvarů.

Včasnou depistáž dětí, u kterých by se po vstupu do školy mohly objevit poruchy čtení a psaní umožňuje Test rizika poruch čtení a psaní pro rané školáky autorek Švancarové a Kucharské. Jednotlivé subtesty postihují sluchové vnímání, zrakové vnímání, artikulační obratnost, jemnou motoriku i schopnost učení.

Pokud výsledky výše uvedených orientačních testů signalizují nedostatečnost v některé ze sledovaných oblastí, je třeba přistoupit k dalším testům. Nejčastějšími jsou testy inteligence, konkrétně PDW nebo test Terman- Merillové. K dalším testům, které jsou v praxi využívány patří : Rorschach, Kohsovy kostky, Ravenovy barevné progresivní matice, Seguinova deska, Göppingenská zkouška a další.

Z dosavadního textu jednoznačně vyplývá, že při testování školní zralosti není vhodné omezit se na aplikaci jednoho testu a rozhodovat de facto na základě omezeného množství informací. Pouze vhodnou kombinací několika testů dosáhneme důkladného zmapování všech relevantních oblastí a budeme moci zodpovědně rozhodnout o dalším životě dítěte. Testovou baterii je však třeba volit tak, aby čas, po který je dítě testováno nepřekročí 40 minut. Přesto je vždy třeba dbát individuálních zvláštností dítěte.

Na základě výsledků psychodiagnostického vyšetření školní zralosti je možné odložit začátek školní docházky o jeden rok, v odůvodněných případech i o dva roky.

Příčiny odkladu povinné školní docházky můžeme pro snazší orientaci rozdělit do několika oblastí, ale je třeba mít stále na paměti, že nepůsobí izolovaně, naopak velmi častá je kombinace vždy několika faktorů a to v nestejně míře. Nejčastější příčiny vedoucí k deficitu v oblastech signifikantních pro dosažení školní zralosti :

- nedostatky výchovného prostředí a působení
- nedostatky v somatickém vývoji
- neurotický povahový vývoj
- rané poškození CNS
- výrazně podprůměrný intelekt

Ovšem již samotná skutečnost, že mluvíme o odkladu školní docházky napovídá, že se nejedná o stav neměnný. Právě naopak. Systematickou a pravidelnou prací s dítětem, kdy se mu věnují učitelky v mateřské škole a poté i doma rodiče, lze za rok rozvinout, prohloubit a docvičit vše potřebné. Základním předpokladem aplikace úspěšné intervence je však přesné postižení oblastí, ve kterých je dítě nedostatečně rozvinuto. Nejčastější problémy se projevují v následujících oblastech :

- řeč
- deficit pozornosti a koncentrace
- problémy v grafomotorice
- pomalost pracovního tempa
- nedostatečné vědomosti (RÁDLOVÁ, E. a kol.,2004, s. 27).

Někteří rodiče se při rozhodování o odkladu povinné školní docházky zaměřují hlavně na praktické hledisko. Například maminka na mateřské dovolené velmi často hlasuje pro odložení školní docházky alespoň do doby, než mladší sourozenec nastoupí do mateřské školy.

Je-li navrhován spíše odklad povinné školní docházky, podá poradna rodičům realistický pohled na úroveň intelektových schopností dítěte a o vyspělosti mimointelektových mentálních funkcích. Je nutné, aby uvážili situaci dítěte ve školní zátěži (MATĚJČEK,Z., 1991, s. 114).

Vysoké počty odkladů způsobují, že se mírně zvedá průměrný věk nástupu do první třídy. Starší děti jsou vyspělejší. Protože je v tomto věku znát každý měsíc, o který je dítě starší, dochází ke zvyšování požadavků první třídy. Je to dáno tím, že učitel přizpůsobuje tempo a nároky možnostem většiny třídy. Starší děti zvládají učivo snadněji, déle vydrží pozorné, jsou fyzicky zdatnější. Oproti tomu nejmladší děti se snadno dostanou do situace, kdy nestačí tempu, jsou dříve unavené, dříve jim dojdou síly. Jeví se pak jako nezralé přesto, že ve skutečnosti se projevují zcela přiměřeně svému věku (ZÄHME, V. ,2005, s. 142).

Podle odborníků stojí nerovnoměrné věkové složení prvních ročníků škol i za čím dál tím častějšími podezřeními na dysgrafii či dyslexii. Sedmi- či dokonce osmileté dítě si s písmenky poradí daleko lépe a rychleji v porovnání s čerstvě šestiletým dítětem.

Nezkušená učitelka často odešla na vyšetření do pedagogicko psychologické poradny šestileté dítě, které je oproti starším spolužákům pomalejší. Přitom by leckdy stačilo jen více trpělivosti.

Jedna dobrá zpráva z českých škol přece jen přichází. Začínají se totiž pozvolna měnit ku prospěchu dětí. Školy a hlavně učitelé si uvědomují, že se leckdy bude muset přizpůsobit škola dětem a ne naopak. Učitelé už leckdy začínají vycházet z toho, že na začátku školní docházky je každé dítě originál a je třeba ho hodnotit podle toho, čeho dosáhlo a ne podle toho, co je předepsané.

2.10 Úloha mateřské školy

Učitelky mateřských škol mohou napomoci úspěšnému řešení otázky školní zralosti. Mohou upozornit rodiče, jejichž dítě v některé sledované oblasti vykazuje známky vývojových deficitů, podat srovnání s vrstevníky. Proto je nutné, aby pracovaly na rozvoji dovedností pedagogické diagnostiky. V případě, že o odklad školní docházky rodiče žádají z důvodů „prodloužení dětství“, mohou na ně dlouhodobě působit a vysvětlovat, že může dojít k promeškání doby, kdy je dítě „nastaveno“ na přijímání nové zkušenosti ve škole. Leckdy tím u něho dojde ke ztrátě motivace.

Stejně důležitá je i jejich úloha při harmonizaci či stimulaci vývoje u dětí s odkladem školní docházky. Řada odborníků a pracovišť se stará o vytváření nových metodických materiálů či zprostředkování informací o možnostech pedagogické terapie na konci předškolního věku. Speciálním tréninkem se může podpořit dozrávání jednotlivých funkcí a tím snížit riziko vzniku specifických poruch učení.

2.11 Dodatečný odklad povinné školní docházky

V některých případech se může stát, že dítě nastoupí do školy, i přesto, že je nezralé a na školní docházku nepřipravené. Může se tak stát z více důvodů. Například není dítě zralé po fyzické stránce, kdy není dostatečně velké a motoricky zdatné. Nebo není ještě zcela zralé po stránce psychické či sociální, což se může projevat tak, že má problémy

s adaptací v novém prostředí, stýská se mu po rodičích, nepřijímá nové požadavky. Nemá ještě dostatečně vyvinuté sluchové nebo zrakové vnímání.

Stejně jako může být několik důvodů školní nepřípravenosti dítěte, může být i mnoho důvodů, proč toto dítě nastoupí do první třídy i přes svou nezralost. Jde o děti, jejichž rodiče byli upozorněni na možnost problémů při nástupu dítěte do první třídy, ale přesto nesouhlasili s odkladem školní docházky o rok. Může se stát i to, že je u zápisu do školy přehlédnuto určité vývojové oslabení a rodiče nejsou upozorněni na možnost vyšetření v pedagogicko psychologické poradně, kde by se na toto zjištění přišlo. Méně zkušení rodiče mnohdy přecení možnosti svého dítěte, ať už se jedná o tělesnou zdatnost, obratnost či sociální způsobilost vyhovět požadavkům které škola na své žáky klade. Naštěstí školský zákon pamatuje i na tuto možnost a umožňuje tzv. dodatečný odklad povinné školní docházky.

O dodatečném odkladu rozhoduje ředitel školy, ve které dítě plní povinnou školní docházku. Zákonný zástupce musí podat písemnou žádost, na základě které ředitel školy pak rozhodne o dodatečném odložení povinné školní docházky se souhlasem zákonného zástupce.

Na tuto žádost neexistuje žádný oficiální formulář, každá škola si jej vytváří sama. Rozdíl mezi klasickým a dodatečným odkladem je ten, že u klasického odkladu je potřeba vyjádření z pedagogicko psychologické poradny či dětského lékaře, kdežto o dodatečném odkladu rozhoduje pouze ředitel školy. Často se stává, že podnět k dodatečnému odkladu navrhne učitel, ale rodič situaci vidí jinak a nesouhlasí s ním. Pak i přesto je na místě nechat dítě vyšetřit psychologem a speciálním pedagogem podle výsledků řešit vzniklou situaci dále.

Pokud se rodiče rozhodnou u dítěte o dodatečném odkladu, nejčastěji se děti vrací zpět do mateřské školy. Dalším možným řešením je zařazení dítěte do přípravné třídy, která je určena pro děti s odkladem povinné školní docházky a hlavním cílem je systematicky připravovat děti k bezproblémovému nástupu do prvního ročníku základní školy. Tato varianta je zřejmě vhodnější pro dítě, neboť nadále zůstává ve škole, pouze změní třídu. Kdežto, pokud se vrací po několika měsících zpět do mateřské školy, může

mít psychické problémy z toho, že selhalo. Tuto možnost ale nemají všichni rodiče, neboť přípravné třídy se zřizují pouze na některých školách.

Ještě je nutno dodat, že dodatečný odklad povinné školní docházky je možný pouze do konce prvního pololetí 1. ročníku.

3 PRAKTICKÁ ČÁST

3.1 Cíl praktické části

Cílem praktické části je pomocí dotazníku zjistit příčiny odkladů povinné školní docházky u předškolních dětí v Hrádku nad Nisou a přilehlém okolí a zmapovat důvody, které jsou nejčastěji rozhodující a nejdůležitější pro rodiče, když se mají rozhodnout, zda své dítě do školy pošlou v šesti letech, nebo zda ještě jeden rok počkají.

3.2 Popis výběrového vzorku a popis průzkumu

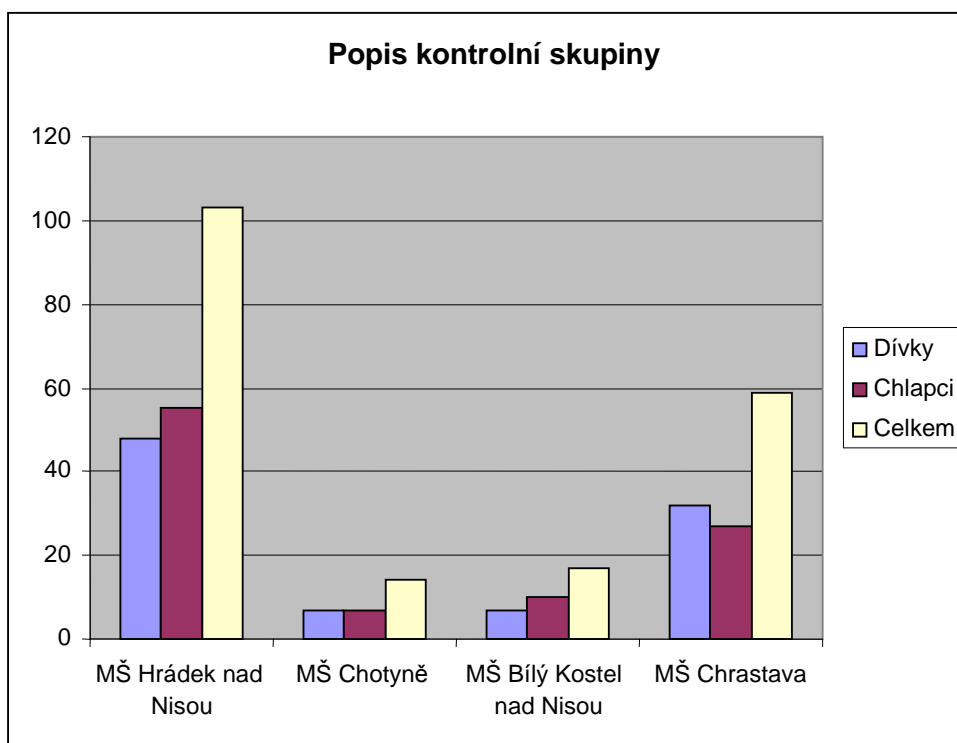
Popis kontrolní skupiny

Byl vybrán základní soubor 193 dětí obou pohlaví z mateřských škol z Hrádku nad Nisou, Chotyně, Bílého Kostela nad Nisou a Chrastavy. V Hrádku nad Nisou je 5 mateřských škol, které navštěvuje dohromady 103 dětí- 48 dívek a 55 chlapců, Chotyně je samostatná obec a její mateřskou školu navštěvuje v letošním školním roce 14 dětí- 7 dívek a 7 chlapců, mateřská škola v Bílém Kostele nad Nisou má letos zapsaných 17 dětí v předškolním věku- 7 dívek, 10 chlapců a v Chrastavě jsou 3 mateřské školy, do kterých letos chodí 59 dětí- 32 dívek a 27 chlapců. Chlapců je tedy v základním vzorku o 5 více než dívek.

Tabulka č. 1: Popis kontrolní skupiny

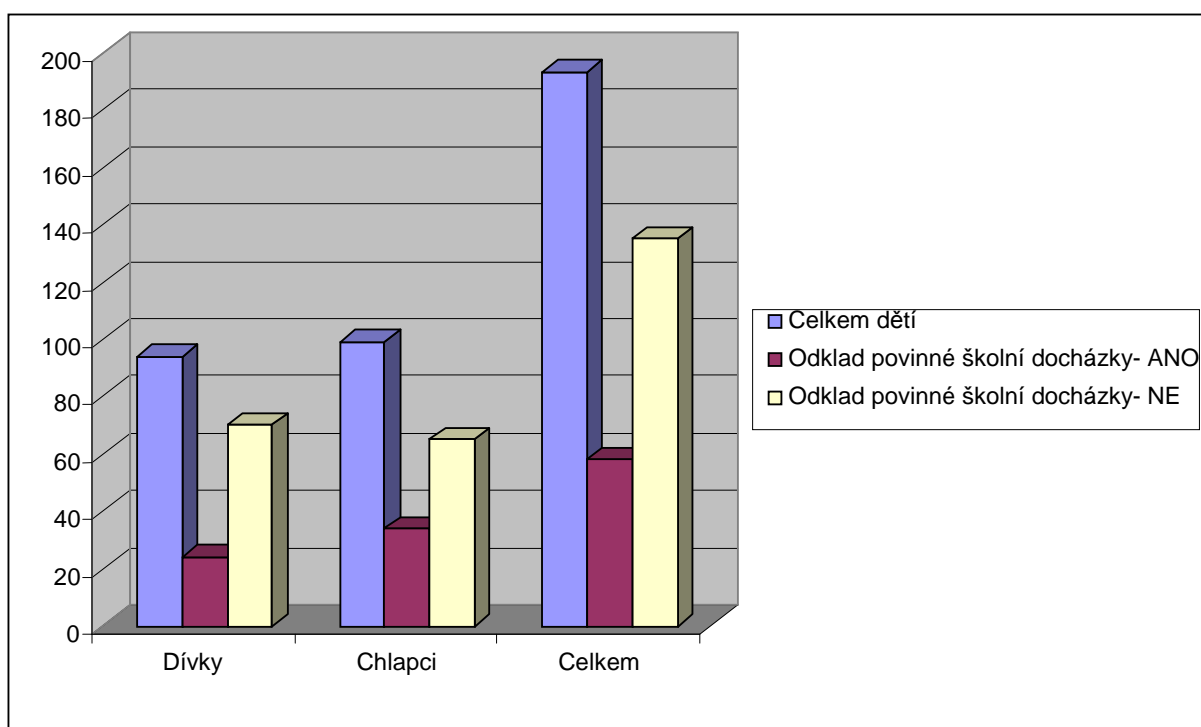
	Dívky	Chlapci	
			Celkem
MŠ Donín	10	16	26
MŠ Liberecká	16	15	31
MŠ Oldřichovská	11	10	21
MŠ Loučná	5	11	16
MŠ Václavice	6	3	9
MŠ Chotyně	7	7	14
MŠ Bílý Kostel	7	10	17
MŠ Chrastava 1.	14	7	21
MŠ Chrastava 2.	8	10	18
MŠ Chrastava 3.	10	10	20
Celkem	94	99	193

Graf č. 1: Popis kontrolní skupiny

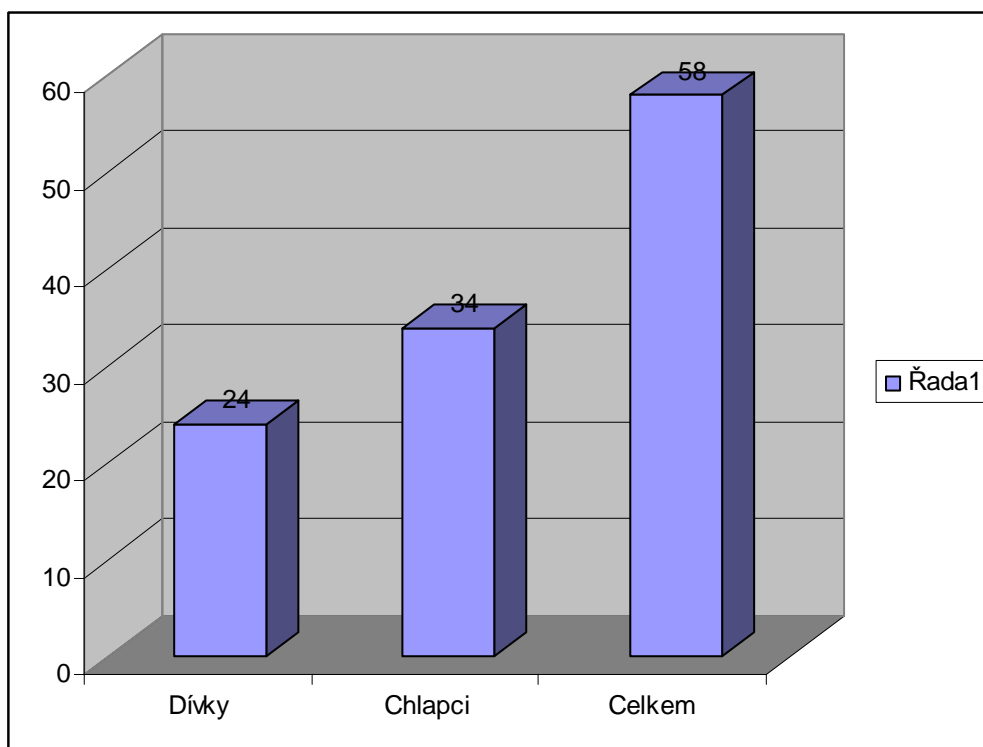

Po vyhodnocení dat z odevzdaných dotazníků vyplynulo, že o odkladu povinné školní docházky u svého dítěte uvažuje vzhledem k jeho celkovému vývoji 58 rodičů. Tento fakt zjistila v dotazníku otázka č. 17. Dále budeme tedy pracovat se vzorkem 58 dětí, u kterých rodiče zvažují odklad povinné školní docházky o jeden rok.

Graf č. 2: Množství předškolních dětí, u kterých je pravděpodobnost odkladu povinné školní docházky

Graf č. 3: Vyjádření množství dívek a chlapců, u kterých je předpoklad odkladu povinné školní docházky

Tabulka č. 2: Počet dívek a chlapců, u kterých je předpoklad odkladu povinné školní docházky

Chlapci	34
Dívky	24
Celkem dětí	58

Graf č. 3 potvrdil první předpoklad, že více odkladů pro své děti žádají rodiče chlapců. Tento fakt byl zjišťován v dotazníku otázkou č. 3, kde bylo zjišťováno pohlaví dětí.

Popis průzkumu

V měsíci září byl prostor na vytvoření dotazníku a v měsíci říjnu byly dotazníky distribuovány do všech zmíněných mateřských škol. Učitelky mateřských škol byly seznámeny s anonymním dotazníkem a jeho otázkami. Poté jej rozdaly všem rodičům letošních předškolních dětí, které jejich mateřskou školu navštěvují. Spolupráce s učitelkami mateřských škol byla po všech stránkách bezproblémová a vstřícná. Někteří rodiče nepokládali za důležité vyplňovat dotazník, proto se jich vrátilo o jednu čtvrtinu méně, než bylo rozdáno. Od poloviny ledna byl veškerý čas věnován zpracovávání dat zjištěných z dotazníku.

3.3 Použité metody

Pro ověřování stanovených předpokladů a dosažení cíle praktické části jsou využívány různé diagnostické a výzkumné metody a jejich vzájemná kombinace, pomocí nichž jsou získávány potřebné údaje a data. Výběr těchto metod závisel na tématu bakalářské práce, na cíli a především na její praktické části. Pro praktickou část byla využita metoda dotazníku. Na základě zpracování výsledků byly vytvořeny tabulky a grafy. Analýza tabulek a grafů je podkladem pro závěrečné hodnocení.

3.3.1 Dotazník

Dotazník je způsob psaného řízeného rozhovoru, řadí se do metod dotazovacích, které mají vypovědět poznání skutečnosti. Na dotazy se dostává písemné odpovědi, protože dotazník v základní podobě není vlastně nic jiného než standardizované interview předložené v písemné podobě. Dotazník je méně časově náročný než rozhovor. Při sestavování dotazníků je třeba promyslet a přesně určit hlavní cíl dotazníkového průzkumu, logicky a stylisticky správně připravit konkrétní otázky. Otázky by měly být anonymní. Tím lze zvýšit upřímnost odpovědí. Při sestavování dotazníku je potřeba dbát na to, aby byl srozumitelný všem respondentům a neobsahoval sugestivní otázky. Dotazník umožňuje zkoumat i velký počet osob současně, takže v krátké době je možno získat velké množství výpovědí. Dotazníkem se zjišťují, jak tvrdá fakta (např. pohlaví, věk, povolání), tak měkká fakta (např. názory, zkušenosti, zájmy). Otázky v dotazníku mohou být buď uzavřené, otevřené nebo škálové. V dotazníku, který byl vytvořen pro tuto bakalářskou práci jsou zastoupené otázky všech tří druhů, které se dále kvantitativně zpracovávaly. Protože bylo potřeba v rámci šetření oslovit velkou skupinu respondentů, byl dotazník jednoznačně nejlepším řešením k získání velkého počtu dat. Dotazník byl vytvořen pro rodiče předškolních dětí, které pravidelně navštěvují předškolní zařízení. Dotazník byl zaměřen hlavně na zjištění, které z důvodů jsou nejčastější příčinou odkladu povinné školní docházky a jakou roli hraje vzdělání rodičů při rozhodování o odkladu povinné školní docházky u jejich dětí. Otázky byly kladeny tak, aby jim rodiče rozuměli, proto nebyly použité odborné výrazy, jako školní zralost, sociální zralost apod.

3.4 Stanovení předpokladů

- Lze předpokládat, že o odklad povinné školní docházky žádají více rodiče chlapců.
- Lze předpokládat, že odklad povinné školní docházky je méně častý u dětí rodičů s vysokoškolským vzděláním, než je tomu u rodičů dětí se vzděláním nižším.

3.5 Získaná data a jejich interpretace

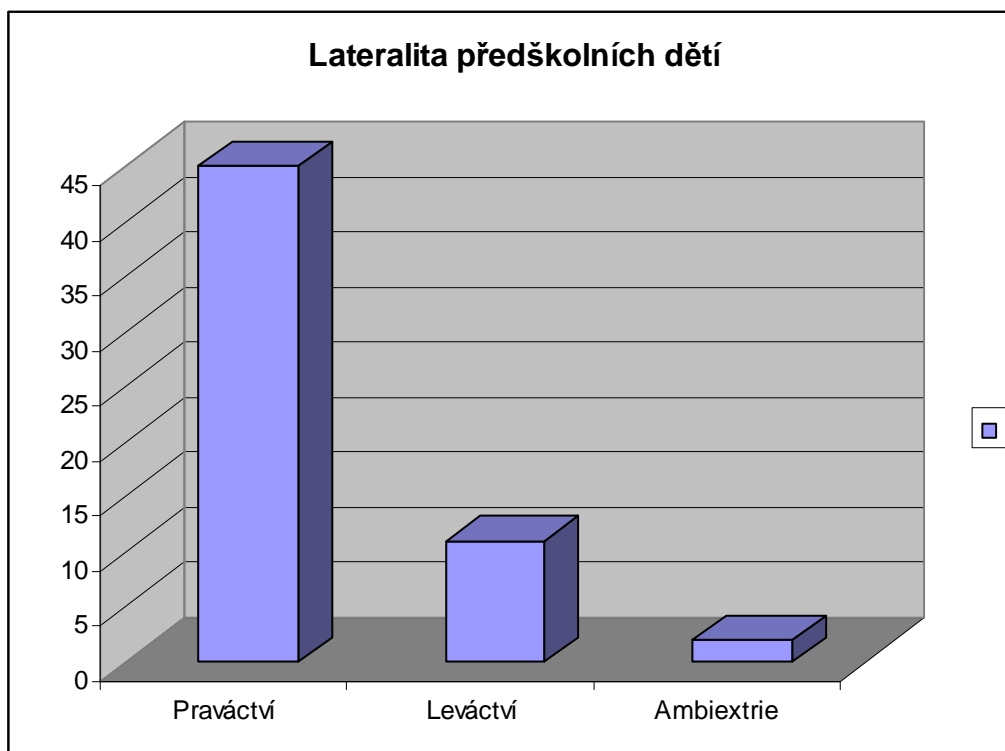
Všechna data, která byla zjištěna na základě vyplněných dotazníků rodiči předškolních dětí byla vložena do následujících tabulek a grafů.

Bylo zjištěno, že letošní školní rok navštěvuje 10 mateřských škol v Hrádku nad Nisou, Chotyni, Bílém Kostele nad Nisou a Chrastavě celkem 193 dětí v předškolním věku, z toho je 94 dívek a 99 chlapců. Z celkového počtu 193 dětí má 58 dětí nějaké oslabení, kvůli kterému jejich rodiče uvažují o odkladu povinné školní docházky. Z tohoto počtu 58 dětí je 24 dívek a 34 chlapců. Tyto děti čeká v měsíci březnu a dubnu vyšetření v pedagogicko psychologické poradně, kde se potvrdí či vyvrátí školní nezralost. Poté budou mít rodiče možnost své rozhodnutí ještě změnit na základě výsledků z vyšetření z pedagogicko psychologické poradny (dále PPP).

3.5.1 Šetření jednotlivých oblastí školní zralosti

Nyní budeme zpracovávat jednotlivé oblasti, které by měly mít předškolní děti dostatečně rozvinuté, aby u nich byl předpoklad zvládnutí všech školních požadavků.

Graf č. 4: Výsledky šetření laterality u předškolních dětí

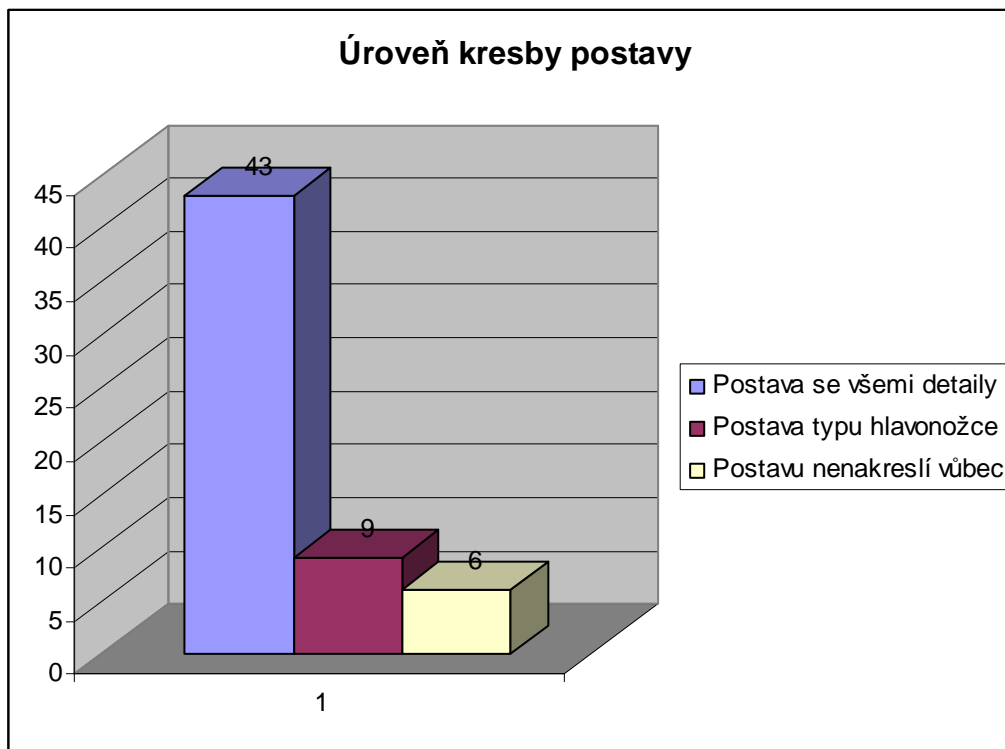
Tabulka č. 3: Lateralita předškolních dětí

Praváctví	45
Leváctví	11
Ambidextrie	2

Z grafu č. 4 a tabulky č. 3 je patrné, že u předškolních dětí převládá většina pravorukých, levorukých je přibližně čtvrtina. U dětí, které používají obě ruce se stejnými výsledky se může jednat ještě o nevyhraněnost, která by jim ve zvládnání školních povinností činila nemalé potíže. Potíže se psaním a čtením může způsobovat i zkřížená lateralita, ale tu většinou diagnostikují právě až pracovníce PPP při šetření školní zralosti. V dotazníku měla otázka lateralit číslo 4.

Kresbu lidské postavy by mělo předškolní dítě zvládnout již se všemi detaily, tuto skutečnost zjišťují pedagogové u zápisu do školy tím, že od předškolních dětí chtějí nakreslit někoho z rodinných příslušníků, nebo oblíbeného lidského hrdinu z pohádky. Zde mohou zjistit i správný či špatný úchop psacího náčiní, schopnost koncentrace apod.

Graf č. 5: Dovednosti v oblasti kresby

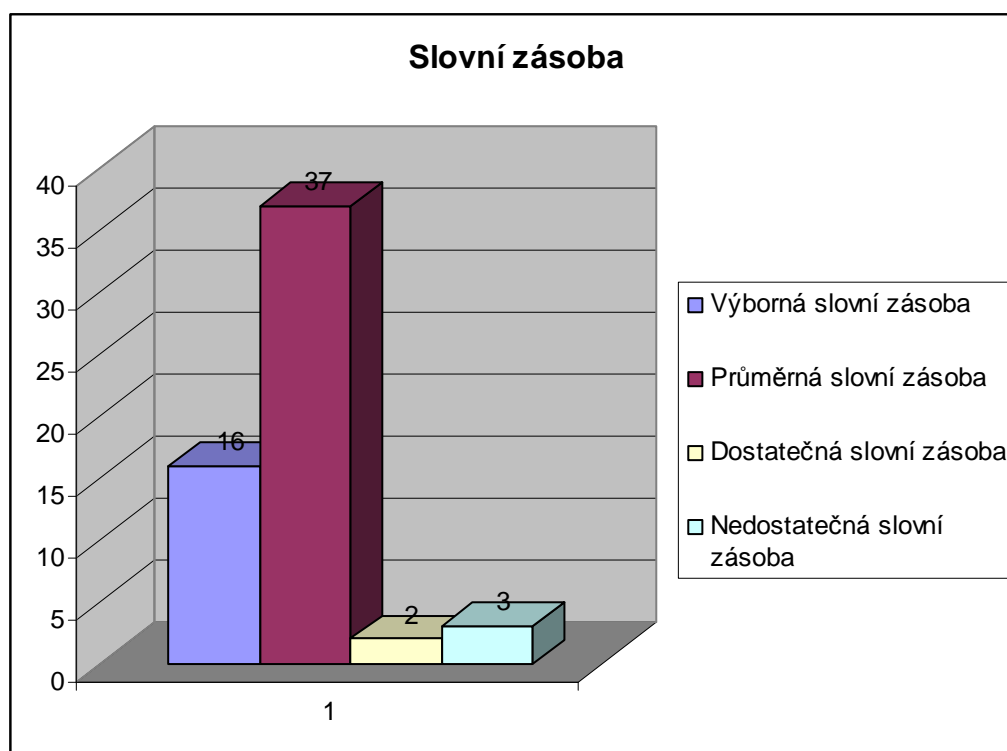
Tabulka č. 4: Úroveň zvládnutí kresby lidské postavy

Postava se všemi detaily	43 dětí
Postava typu hlavonožce	9 dětí
Postavu nenakreslí vůbec	6 dětí

Graf č. 5 a tabulka č. 4 vypovídá, že 6 dětí, z celkového počtu 58, nenakreslí lidskou postavu vůbec, 9 jich má kresbu na úrovni 4,5 letého dítěte a ostatní nemají problémy s kresbou. Tuto skutečnost odhalila otázka č. 5. Stále více přibývá dětí se špatným úchopem psacího náčiní. Mnohdy až ve třech letech jsou poprvé děti i rodiče upozorněni na důležitost správného úchopu psacího náčiní, kdy je taktně upozorní učitelka z mateřské školy.

Slovní zásoba je další ukazatel školní zralosti a připravenosti. V dnešní době se stále častěji setkáváme s dětmi, které mají problémy s vyjádřením, protože se jim v rodinách nedostává dostatku podnětů ke komunikaci s ostatními. Velká část dětí tráví volné chvíle před televizí či u počítače, kde s nikým nemluví. V rodinách se mnohdy nečtou společně pohádky a nevypráví se příběhy. Toto jsou činnosti, které velkou měrou rozvíjí slovní zásobu.

Graf č. 6: Slovní zásoba dětí

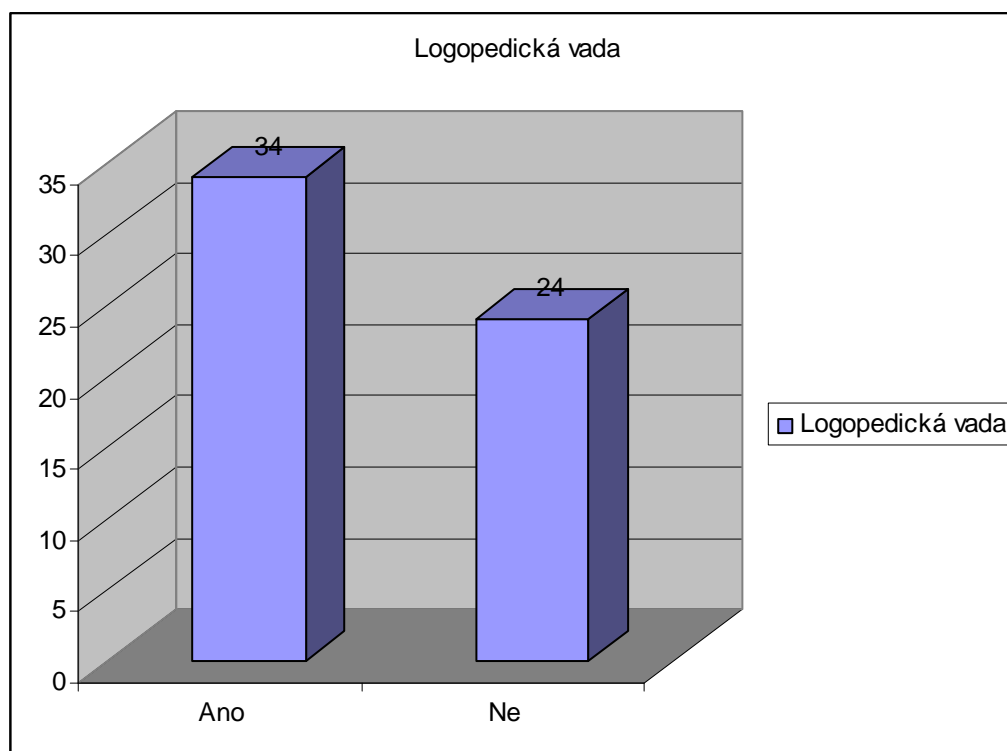
Tabulka č. 5: Slovní zásoba a vyjadřování dětí

Výborná slovní zásoba	16
Průměrná slovní zásoba	37
Dostatečná slovní zásoba	2
Nedostatečná slovní zásoba	3

Z grafu č. 6 a tabulky č. 5 plyne, že výbornou slovní zásobu má 16 dětí, průměrnou 37, dostatečnou 2 děti a nedostatečnou 3. Na otázku slovní zásoby a schopnosti správného slovního vyjadřování dala odpověď otázka č 6 a 8. Děti, které mají malou slovní zásobu, mají ve škole nemalé potíže se čtením, protože jim mnohdy uniká význam čteného textu, protože neznají význam použitých slov.

Srozumitelná řeč zvyšuje účinnost komunikace, posiluje totiž míru vybavování souběžného myšlení u posluchačů. Vztah řeči mluvené a psané je u dítěte odvozen od schopnosti převádět slyšené a mluvené slovo do psané podoby. Proto je vždy na zvážení, zda dítě s nesprávnou či vadnou výslovností nechat o jeden rok déle v mateřské škole, během kterého se budeme snažit o nápravu řeči (KRAHULCOVÁ, B., 2007, s. 18).

Graf č. 7: Výslovnost předškolních dětí

Tabulka č. 6: Výslovnost předškolních dětí

	Ano	Ne
Logopedická vada	34	24

Respondenti nejčastěji uvedli, že jejich děti mají špatnou výslovnost hlásek r a ř, celkem 30 dětí, ve 4 případech měly předškolní děti problémy ve vyslovování ještě i se sykavkami. Z grafu č. 7 a tabulky č. 6 lze vidět, že více než polovina předškolních dětí nemá správnou výslovnost, která je potřeba zejména ke správnému psaní. I když tento graf jasně ukazuje, že ve výslovnosti mají předškolní děti velké problémy, jejich rodiče tomuto faktu nepřikládají velký význam a často ani nenavštěvují logopedickou poradnu. Stále doufají, že jejich dítě „doroste“ ke správné výslovnosti, což je velký omyl, který ji učitelky mateřských škol mnohdy zbytečně vyvracejí. V dotazníku se výslovností dětí týkala otázka č. 7.

Koncentrace pozornosti a schopnost odsunutí uspokojení vlastních potřeb je další důležitou součástí školní zralosti a připravenosti

Graf č. 8: Koncentrace pozornosti při plnění úkolů

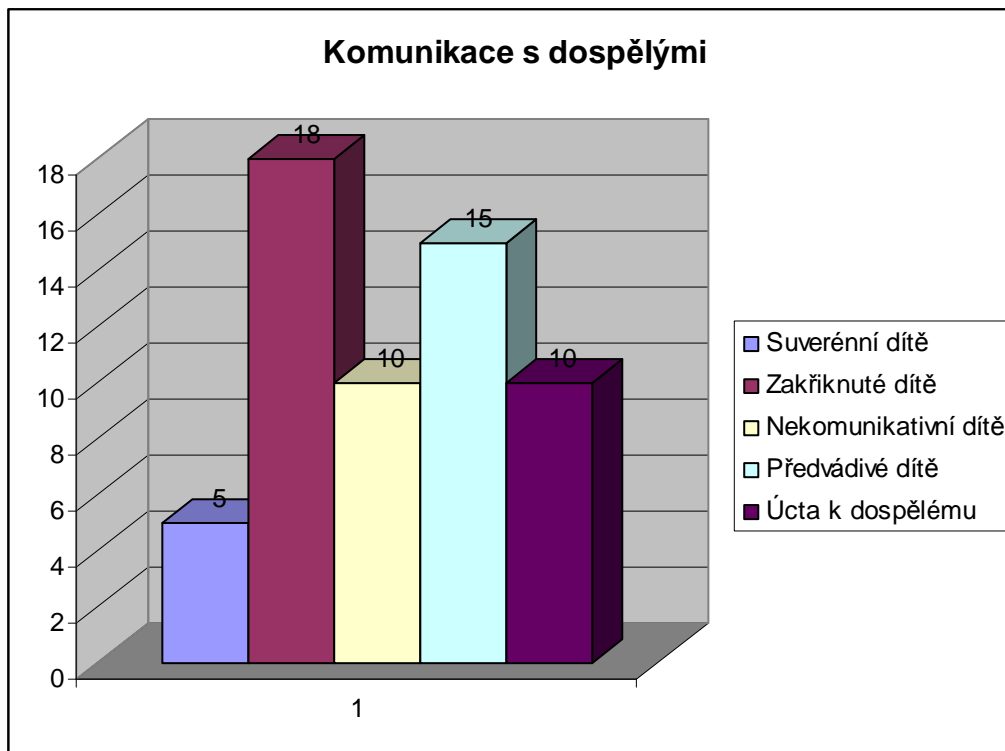
Tabulka č. 7: Schopnost koncentrace na úkol

Soustředěnost na úkol- plná	9
Ke konci nesoustředěnost a únava	28
Odmítá spolupracovat	9
Pohybově neklidné- vstává z místa	12

Z grafu č. 8 a tabulky č. 7 je zřejmé, že 28 dětí nedokáže úkol splnit bez problému se soustředěním, 9 jich dokonce odmítá spolupracovat a 12 je neklidných a od zadané práce odchází, aniž by úkol dokončili. Zde se jistě projevila i hyperaktivita, která se mezi dětmi objevuje stále častěji. S těmito dětmi je, kvůli jejich pohybovému neklidu, horší spolupráce a je potřeba k nim přistupovat s ohledem na jejich hyperaktivitu. Schopností koncentrace na zadaný úkol se zabývala otázka č. 11.

Problémy s komunikací s dospělými i se svými vrstevníky má v dnešní době stále více dětí. Mají omezenou slovní zásobu, mnohdy tudíž nerozumí tomu, na co se jich okolí ptá, nebo nejsou z domova vedené ke komunikaci. Stále přibývá dětí, které se svými rodiči netráví mnoho chvil a jsou odkázané na společnost televize a počítače. S nimi se ale nenaučí komunikaci a schopnosti vést rozhovor. Nerozvíjí se u nich ani aktivní ani pasivní slovní zásoba, na kterých je komunikace založena. V mateřských školách je důležité co nejčastěji podporovat děti ke komunikaci, jít jim příkladem ve vyjadřování a dát jim možnost nácvičku každodenních situací pomocí symbolických her, ať už na prodavače, lékaře či řidiče autobusu apod. Komunikativní kruh je také jednou z možností, jak učit děti ke správné komunikaci a k ohledům na to, že právě hovoří někdo jiný.

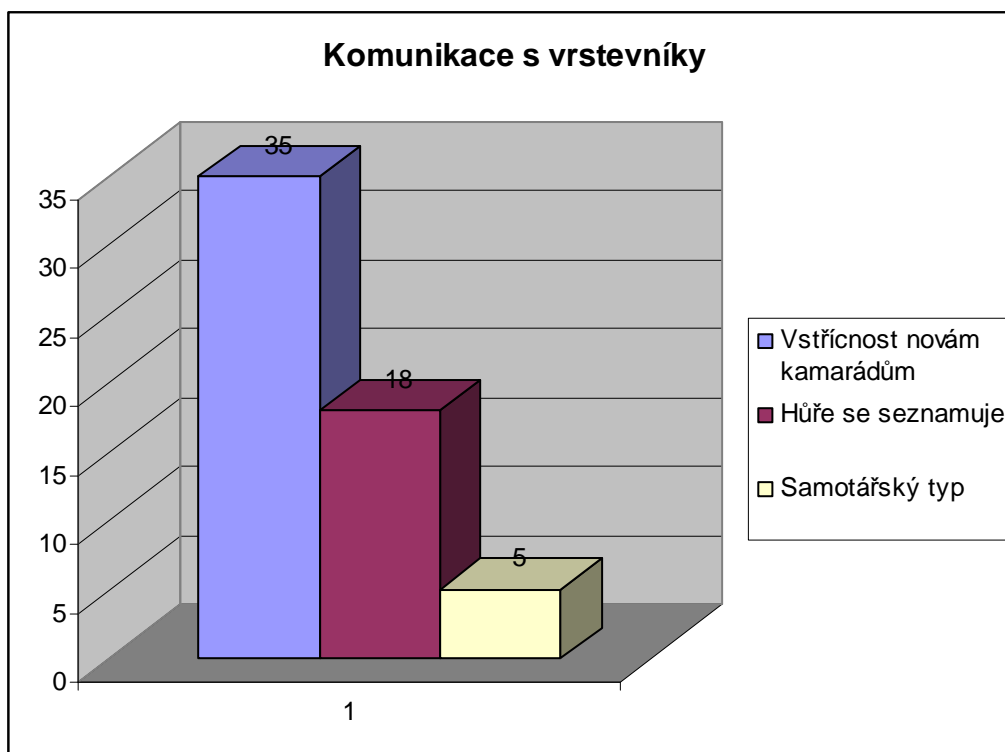
Graf č. 9: Chování a komunikace s dospělými

Tabulka č. 8: Komunikace s dospělými

Suverénní dítě	5
Zakřiknuté dítě	18
Nekomunikativní dítě	10
Předvádivé dítě	15
Úcta k dospělému	10

Graf č. 10: Chování a komunikace s vrstevníky

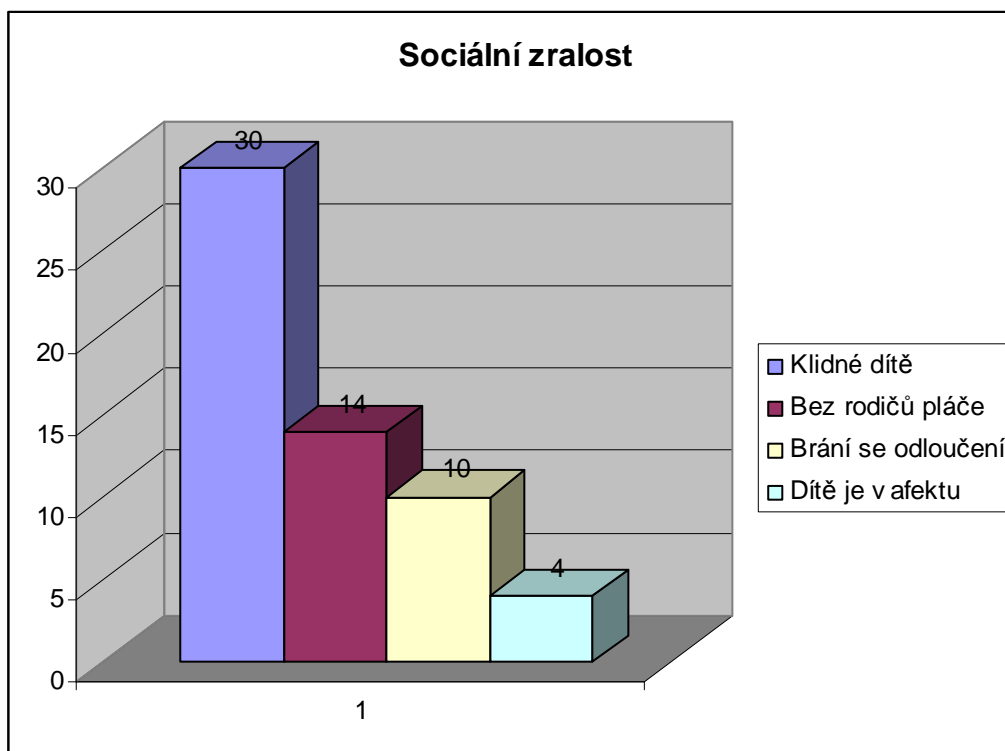
Tabulka č. 9: Komunikace a chování s vrstevníky

Vstřícnost novám kamarádům	35
Hůře se seznamuje	18
Samotářský typ	5

Graf č. 9 a 10 a tabulka č. 8 a 9 ukazují na chování dětí ve společnosti dospělých a svých vrstevníků. Komunikovat bez zábran a s úctou k dospělému je schopno podle šetření 10 dětí, ostatní mají v přístupu k dospělým problémy, ať už jsou odmítavé, nebo zakřiknuté či dokonce se z rozpaků předvádí. Komunikace s vrstevníky nečiní problémy 35 dětem, 18 dětí se hůře seznamuje s novými kamarády a 5 dětí je raději samo, kamarády nevyhledává. Děti, které do školy přichází z malého kolektivu, jsou více ohroženy sociální izolací, pokud v sobě nemají touhu a chuť se seznamovat s ostatními, protože v dřívějším malém kolektivu se všichni znali. Na tyto skutečnosti dává odpověď otázka č. 10 a 12.

Sociální zralost je neméně důležitá, jako ostatní předpoklady školní zralosti. Možná se jí všeobecně nepřikládá takový význam, ale dovede s osobností dítěte napáchat velké škody, pokud se nezohlední při rozhodování o odkladu povinné školní docházky.

Graf č. 11: Schopnost dětí snést odloučení od rodičů

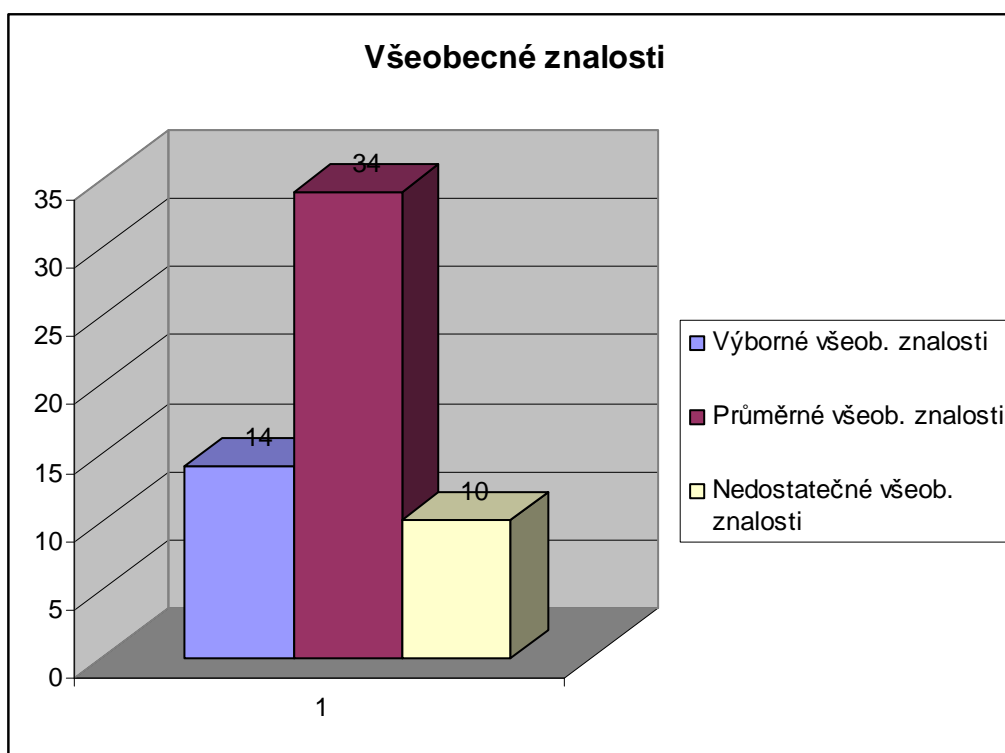
Tabulka č. 10: Sociální zralost

Klidné dítě	30
Bez rodičů pláče	14
Brání se odloučení	10
Dítě je v afektu	4

Graf č. 11 a tabulka č. 10 ukazuje na schopnost nést v klidu odloučení od rodičů u 30 dětí, dětí, které bez rodičů pláčou je 14, 10 se jich dokonce brání odloučení a 4 jsou v afektu, pokud zůstanou někde bez rodičů. Sociální zralost zjišťovala otázka č. 13. Často se sociální nezralost projevuje u dětí, které jsou v ostatních sledovaných oblastech školní zralosti dostatečně vyspělé, proto je velice důležité zvážit, zda doporučit odklad povinné školní docházky. Sociální nezralost se projevuje v mateřské škole, při odloučení od rodičů.

Všeobecné znalosti předškolních dětí jsou mnohdy zaměřené jedním směrem, ve kterém vynikají, na druhou stranu v ostatních oblastech značně selhávají. Učitelky v mateřských školách dovedou tento fakt poměrně brzy u dětí odhalit a pokud mají navázanou spolupráci a důvěru s rodiči, snadno mohou tento nedostatek minimalizovat. Pokud bude dětem nabízeno velké množství aktivit a podnětů, mohou si vybrat a nemusí lpět pouze v jednom směru.

Graf č. 12: Všeobecné znalosti předškolních dětí

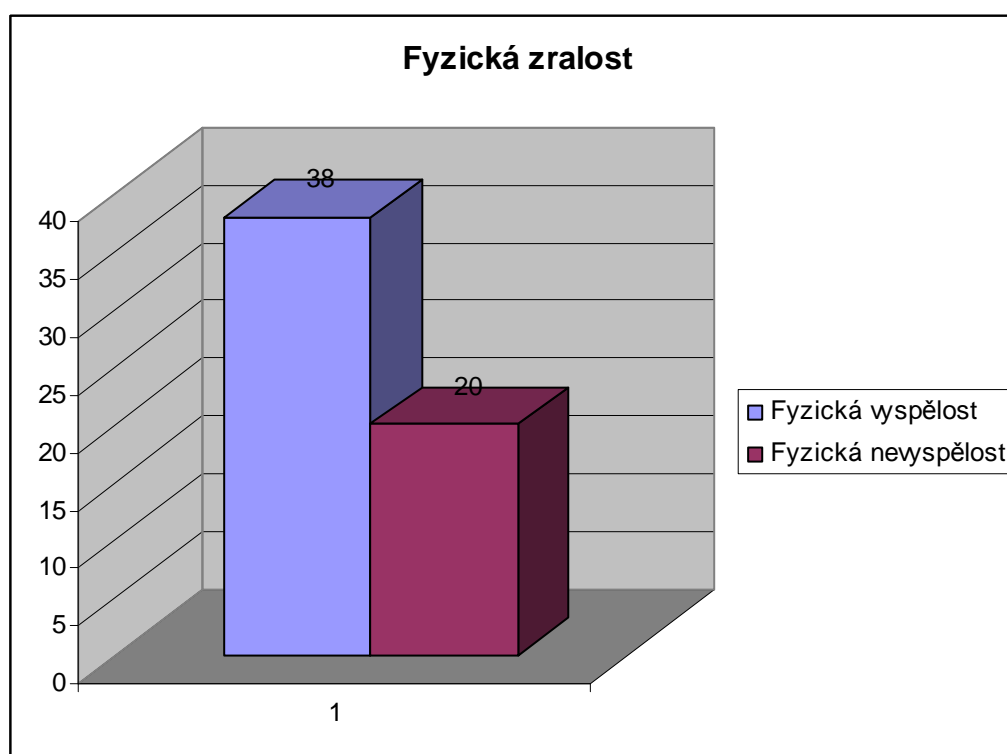
Tabulka č. 11: Všeobecné znalosti dětí

Výborné všeobecné znalosti	14
Průměrné všeobecné znalosti	34
Nedostatečné všeobecné znalosti	10

Graf č. 12 a tabulka č.11 ukazují na všeobecný přehled dětí. Vyplývá z něj, že 34 dětí má průměrný přehled, 14 jich vyniká výborným všeobecným přehledem a 10 jich má nedostatečný přehled o dění kolem nás. Na znalosti a povědomí o okolním světě se ptala v dotazníku otázka č. 15.

Fyzická vyspělost není až tak rozhodující faktor, ale drobnější děti se snáze mohou unavit a nemusí podávat takové výkony, jako jejich vyspělejší vrstevníci. Jako norma je uváděno, že by mělo předškolní dítě měřit zhruba 120 cm a vážit by mělo cca 22 kg. I když bychom neměli děti posuzovat jen podle výšky a váhy, i zde je nutné si uvědomit, že menší a slabší dítě je snadněji unavitelné. S tím souvisí i rozvoj sebevědomí u dítěte, pokud bude pořád selhávat a dohánět své vrstevníky, jistě mu to sebevědomí nezvýší, ale naopak. Může se začít stranit situacím, ve kterých dochází k porovnávání výsledků, nebo může získat určitou averzi k dětem, které jsou neustále o jeden krok před ním.

Graf č. 13 : Fyzická vyspělost

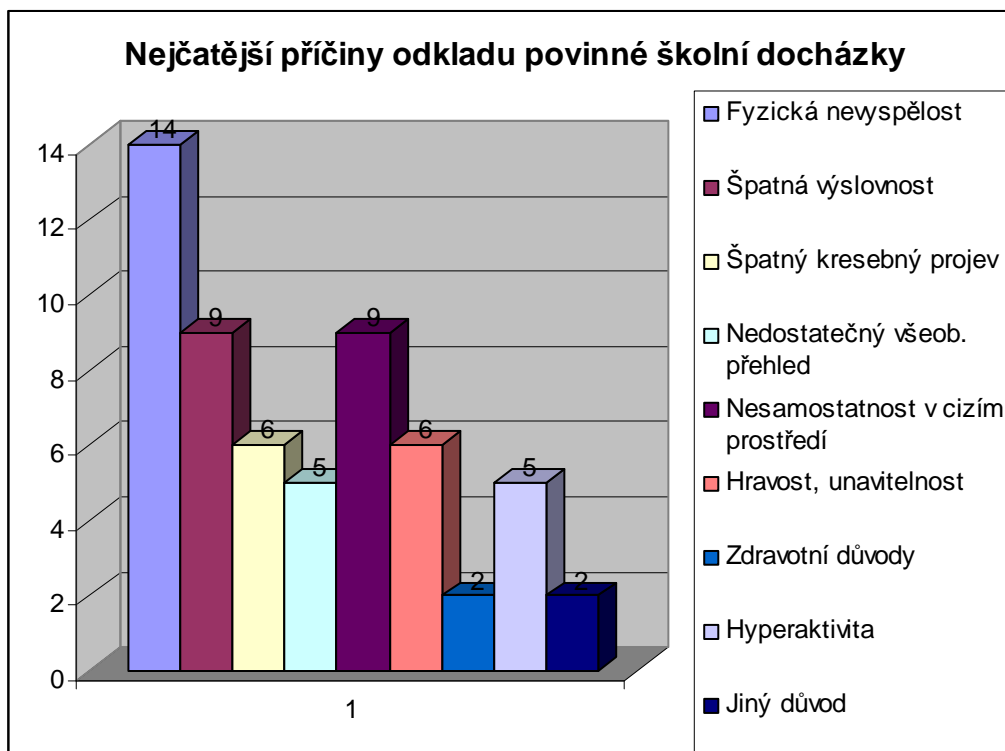

Tabulka č. 12: Fyzická zralost

Fyzická vyspělost	38
Fyzická nevyspělost	20

Z grafu č. 13 a tabulky č. 12 plyne, že 20 dětí je z pohledu jejich rodičů ještě nedostatečně fyzicky vyspělých. 38 dětí odpovídá svou výškou a váhou průměru. Fyzickou vyspělost jsme dotazovali otázkou č. 16.

Graf č. 14: Důvody, které mají pro rodiče největší podíl na rozhodnutí o odkladu povinné školní docházky svých dětí

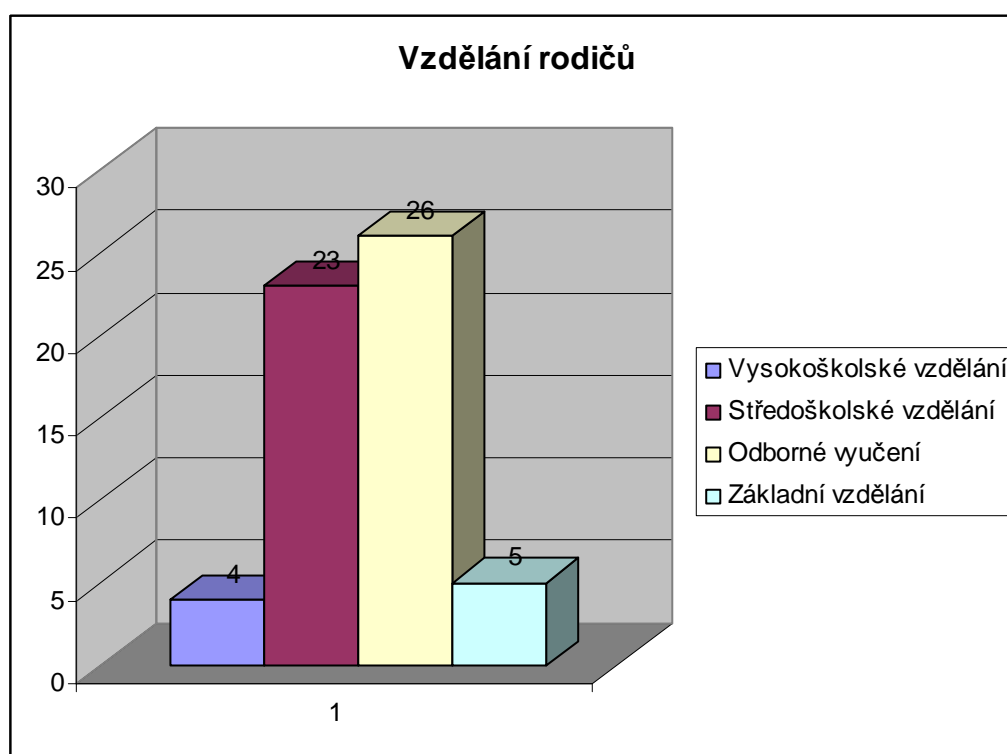
Tabulka č. 13: Důvody, které mají pro rodiče největší podíl na rozhodnutí o odkladu povinné školní docházky svých dětí

Fyzická nevyspělost	14
Špatná výslovnost	9
Špatný kresebný projev	6
Nedostatečný všeob. přehled	5
Nesamostatnost v cizím prostředí	9
Hravost, unavitelnost	6
Zdravotní důvody	2
Hyperaktivita	5
Jiný důvod	2

Z grafu č. 14 a tabulky č. 13 je patrné, které důvody mají pro rodiče předškolních dětí největší zastoupení při rozhodování o odkladu povinné školní docházky. Nejvíce rodičů se přiklání k fyzické nevyspělosti, celkem 14, dále 9 rodičů uvedlo jako hlavní důvod špatnou výslovnost u svého dítěte, 6 rodičů uvedlo jako hlavní důvod špatný kresebný projev, 5 rodičů není spokojených se všeobecným přehledem svého dítěte, 9 rodičů zohlednilo sociální nezralost svého dítěte, 6 rodičů udalo jako hlavní důvod velkou hravost a snadnou

unavitelnost, 5 rodičů má pocit, že jsou jejich děti hyperaktivní, proto je chtějí nechat ještě o jeden rok déle v mateřské škole, 2 rodiče udali jako hlavní důvod zdravotní důvody (blíže je nespecifikovali) a 2 rodiče vyplnili kolonku jiné a připsali zde jako důvod narození svého dítěte ve druhé polovině srpna. Pokud je ale dítě i přes to, že se narodilo v srpnu dostatečně vyspělé, není datum narození důvodem k odkladu povinné školní docházky. Vždyť v dnešní době mohou do školy nastoupit i děti pětileté, pokud jsou dostatečně vyspělé. Na důvody odkladu povinné školní docházky se ptala otázka č. 18.

Graf č. 15: Vzdělání rodičů předškolních dětí, u kterých je předpoklad povinné školní docházky

Tabulka č. 14: Vzdělání rodičů předškolních dětí, u kterých je předpoklad povinné školní docházky

Vysokoškolské vzdělání	4
Středoškolské vzdělání	23
Odborné vyučení	26
Základní vzdělání	5

Graf č. 14 měl za úkol potvrdit nebo vyvrátit druhý předpoklad a to ten, že rodiče vysokoškolsky vzdělaní neuvažují o odkladu povinné školní docházky tak často, jako rodiče s nižším vzděláním. Tento graf předpoklad potvrdil. Otázku vzdělání dotazovala v dotazníku otázka č. 2.

3.6 Shrnutí výsledků praktické části

Průzkum byl zaměřen především na zjištění nejčastějších důvodů odkladů povinné školní docházky u dětí z Hrádku nad Nisou a přilehlých obcí. Respondenty byli rodiče těchto dětí, kteří měli možnost zamyslet se nad školní zralostí a připraveností již dříve, než jim ho případně navrhne mateřská škola.

Všechna data, která byla šetřením zjištěna, byla zpracována do tabulek a grafů, pro jejich větší přehlednost a interpretována v praktické části této práce.

Průzkum byl prováděn u dětí předškolního věku, které by letos v září měly začít navštěvovat základní školu. Celkem bylo osloveno 193 rodičů těchto dětí, ze kterých následně vyšel vzorek 58 dětí s předpokladem odkladu povinné školní docházky. Z tohoto počtu 58 dětí bylo 24 dívek a 34 chlapců. Z grafu č. 3 je vidět, že chlapců, u kterých je předpoklad odkladu povinné školní docházky je 59%, dívek je o 18% méně, tudíž 41% - graf č. 3. Tímto grafem se zároveň potvrdil předpoklad č. 1, že o odklad povinné školní docházky žádají častěji rodiče chlapců.

Nejčastější příčinu, která nejvíce znevýhodňuje předškolní dítě, rodiče uvedli fyzickou nevyspělost - graf č.14. Tímto termínem je rozuměno, že dítě je příliš drobné, tudíž u něho hrozí větší pravděpodobnost rychlejší únavy a neschopnost vyrovnat se svým vyspělejším spolužákům. Sem patří nejvíce děti předčasně narozené, nebo narozené v červenci a srpnu. U těchto dětí je předpoklad odkladu povinné školní docházky velice pravděpodobný.

Za druhou nejčastější příčinu odkladu povinné školní docházky rodiče uvedli špatnou výslovnost a citovou nezralost. Je zřejmé, že i rodiče si již začali uvědomovat úskalí sociální nezralosti. Nepřikládají váhu pouze tomu, co dítě ví, ale i tomu, jak se dítě cítí v novém prostředí, zda je spokojené a umí se začlenit do nového kolektivu. Špatná výslovnost je kritickým bodem dnešní doby, neboť se s dětmi málo mluví a málo se jim čtou pohádky. Rodiče jsou spokojeni, když děti koukají na televizi, nebo si hrají na počítači, ale těmito činnostmi bohužel děti nezískají správný mluvní vzor a nenaučí se komunikovat s ostatními. Proto je v těchto oblastech v dnešní době tolik oslabení. Celkem tyto důvody jako nejzávažnější uvedlo 9 rodičů. Tento poznatek je zřejmý v grafu č. 14.

Další oslabení ve vývoji rodiče pozorovali v rozvoji grafomotoriky a kresby a v oblasti zrání centrální nervové soustavy (dále CNS). Celkem 6x rodiče uvedli jako důvod odkladu povinné školní docházky špatný kresebný projev a také velkou hravost a rychlou unavitelnost. Pokud děti dávají přednost vlastním potřebám před dokončením úkolu, pro ně nedůležitého, jedná se o nezralost CNS. Špatný kresebný projev ukazuje na oslabení v grafomotorice. Pokud je dítě oslabené v oblasti grafomotoriky, mělo by ve školní práci problémy s nácvičkou psaní. Proto i tato oblast je důležitá při posuzování školní zralosti. Často i předškolní děti nemají dostatečně zafixovaný správný úchop psacího náčiní, i když se učitelky mateřských škol snaží tento problém eliminovat, ne vždy se to daří.

Hyperaktivita, která se v grafu č. 14 objevila celkem 5x, jako důvod k odkladu povinné školní docházky je spíše celková neposlušnost, negativismus a nezájem o okolní dění. Nedostatečný všeobecný přehled nakonec uvedlo také 5 rodičů jako nejzávažnější důvod odkladu povinné školní docházky. Hyperaktivní děti je těžké udržet v klidu, proto jim musí učitelka, která s těmito dětmi pracuje, nabízet možnost pohybu a vybití energie. Často tyto děti budí dojem neukázněných školáků, ale na druhou stranu jsou schopni vykazovat nadprůměrné výsledky při zvládání učiva. Děti s nedostatečným všeobecným přehledem zřejmě hodně času tráví u televize, kde jen koukají na kmitající se obraz, ale nedostává se jim informací o dění kolem nich. Tyto děti mohou též pocházet ze slabšího sociokulturního prostředí, kde se jim též nedostává přiměřených podnětů pro jejich zdárný rozvoj.

Pouze 2x rodiče uvedli jako nejzávažnější důvod odkladu povinné školní docházky jejich dítěte zdravotní důvod, ale neuvedli konkrétně jaký, proto bychom museli pouze spekulovat. 2x též rodiče označili kolonku jiný důvod a uvedli zde paličatost a datum narození. Pokud je dítě paličaté a již nechce pracovat a dokončit úkol, bude to nejspíše proto, že mu na to nestačí síly.

Datem narození je myšlen fakt, že se chlapec narodil ve druhé polovině srpna. Je fyzicky i mentálně dostatečně vyvinutý, ale rodiče mu přesto chtějí „prodloužit mládí“. Tyto dva důvody jsou taktéž zřejmé z grafu č. 14.

Druhý předpoklad se potvrdil v grafu č. 15, který ukazuje na fakt, že o odklad povinné školní docházky žádají více rodiče dětí s nižším vzděláním, než rodiče dětí se vzděláním vysokoškolským.

4 ZÁVĚR

Školní zralost a školní připravenost je u každého dítěte zcela individuální. Někdo je vyspělý dříve, jiný trochu později. Naštěstí se již v dnešní době hledí hlavně na zájmy dítěte a snad již zcela vymizel mýtus o tom, že odklad povinné školní docházky je „ostuda“ pro celou rodinu.

Odklad povinné školní docházky je preventivní opatření, kdy je dítěti, které by mohlo mít v základní škole určité problémy, odložen nástup k povinnému vzdělávání o jeden rok. Problémy se rozumí zejména nezralost biologických funkcí nebo nepřipravenost k převzetí role školáka, určitou roli však mohou hrát i jiné aspekty. V této souvislosti je možno hovořit o znevýhodnění mladších dětí v 1. třídě z důvodu zvyšování průměrného věku nastupujících dětí. Mateřská škola hraje podstatnou roli nejen v přípravě dětí ke vstupu do školy, ale i v rozhodování o tom, zda o odkladu povinné školní docházky uvažovat, nebo ne. Pokud je dítěti odklad udělen, je mateřská škola klíčovou institucí, která by mu měla pomoci odstranit případné deficity. Předpokladem toho je těsná spolupráce mateřské školy s rodinou a odborníky, případně se školou.

Naštěstí rodiče nemusí rozhodnout sami o odkladu povinné školní docházky, ale je jim nápomocná pedagogicko psychologická poradna. Zde se dítě podrobí vyšetření školní zralosti a rodiče mohou výsledky tohoto vyšetření zahrnout do celkového pohledu na jejich dítě a mohou se rozhodnout tak, aby byl v první řadě brán ohled na schopnosti a dovednosti jejich dítěte. Za špatné rozhodnutí považuji změnu v legislativě, která říká, že již nemusí předškolní dítě, které je nezralé pro školu, podstoupit vyšetření v pedagogicko psychologické poradně. Pokud si rodič usmyslí, že jeho dítě do školy nenastoupí, stačí mu potvrzení od dětského lékaře. Zde ale vyvstává ten problém, že dětský lékař nenapíše do mateřské školy podrobnou zprávu, ve které uvede další kroky k rozvoji dítěte, tak jako je tomu v zprávě z pedagogicko psychologické poradny.

Dítě dostatečně zralé pro školu by mělo být rozvinuté přibližně stejně ve všech oblastech, neměla by některá oblast být zřetelně oslabena vůči ostatním. Dítě dostatečně zralé, by mělo být schopné se adaptovat na školní prostředí, uvědomovat si svou novou roli, měl by akceptovat autoritu učitele, měl by umět zvládat jednoduché sociální situace, měl by být aktivní i bez opory rodiny (sociální zralost), mělo by mít rozvinuté vnímání, logické myšlení, mělo by mít rozvinutou řeč po stránce formální i obsahové, analytické myšlení, mělo by být schopné rozumět a používat některé symboly a mělo by mít zájem o činnosti. V potaz je nutné brát všechny dílčí složky mentální výbavy dítěte (rozumová zralost). Dítě

zralé pro školu by též mělo být emočně stabilní v kolektivu, mělo by umět zvládat zátěž, postupně by se mělo odpoutávat od hry a mělo by směřovat k cílevědomějším činnostem (citová zralost). Pohyby předškolního dítěte by měly být přesnější, měly by se stát jemnějšími, jemná motorika by měla doznat znatelného rozvoje a celková stavba těla zde také má svou roli (tělesná zralost).

Práce na tomto průzkumu byla zajímavá na zjištění, kolik rodičů je ochotno spolupracovat. Podle slov učitelek z mateřských škol, kde byl průzkum prováděn, se ke spolupráci byly ochotni zapojit téměř všichni rodiče.

Základní vzorek byl 193 dětí předškolního věku z vybraných mateřských škol, poté se konkrétně pracovalo se skupinou 58 dětí, u kterých je pro letošní rok předpoklad odkladu povinné školní docházky. Z tohoto vzorku bylo 24 dívek a 34 chlapců. Tímto zjištěním se naplnil předpoklad o tom, že o odklad povinné školní docházky žádají více rodiče chlapců. Rodiče odpovídali celkem na 18 otázek, týkajících se rozvoje jejich dítěte.

Průzkumem bylo zjištěno, že největší váhu při rozhodování o školní zralosti rodiče přikládají fyzické nevypěstlosti- 14 dětí. Při vyplnění dotazníku upozornilo na fyzickou nevypěstlost 20 rodičů, ale v závěru jich pouze 14 tento fakt uvedl jako rozhodující. Druhým nejčastějším důvodem je špatná výslovnost jejich dítěte, z grafu č. 7 vyplývá, že špatnou výslovnost má 34 dětí předškolního věku, pro 9 rodičů je toto největší problém jejich dítěte. Graf č. 9, 10 ukazuje na schopnost dětí zvládat sociální komunikaci, zde má problém 28 dětí v komunikaci s dospělými a 23 dětí s komunikací s vrstevníky. 9 rodičů zvažuje sociální nezralost jako hlavní důvod odkladu povinné školní docházky. Špatný kresebný projev u svého dítěte v dotazníku uvedlo 15 rodičů- graf č. 5, jako nejzávažnější u svého dítěte ho vidí v celkovém součtu 6 rodičů. Hravost a unavitelnost do dotazníku uvedlo 6 rodičů- graf č. 14, tento fakt ukazuje na zřejmou nezralost centrální nervové soustavy u těchto dětí. 10 dětí má podle průzkumu a podle svých rodičů nedostatečný

všeobecný přehled- graf č. 12, ale pouze 5 rodičů ho uvedlo jako nejhlavnější důvod, který je vede k uvažování o odkladu povinné školní docházky. Kvůli hyperaktivitě svého dítěte se pro odklad povinné školní docházky rozhoduje 5 rodičů, v dotazníku jich 12 poukázalo- graf č. 8 na neklid při plnění úkolů. Z grafu č 14 lze vyčíst, že 2 rodiče udávají zdravotní důvody, které vedou k uvažování o odkladu povinné školní docházky. Tyto důvody blíže nespecifikovali, tudíž je nemůžeme konkretizovat. Další dva rodiče se zamýšlí o odkladu povinné školní docházky z jiných důvodů, které popsali jako paličatost a narození svého dítěte ve druhé polovině srpna.

V praxi je nutné, aby dítě s odkladem povinné školní docházky co nejvíce využilo tento rok k celkovému „dozrání“. Je potřeba vést děti, ale i rodiče, k tomu, aby spolupracovali s odborníky a aby si uvědomovali, že bez jejich chuti a touhy po zlepšení jim tento rok navíc nepřinese očekávané výsledky. Je potřeba, aby rodiče získali důvěru v pedagogy, kteří pracují s jejich dětmi, neboť jen vzájemná spolupráce rodičů a učitelů vede k co nejlepším výsledkům při výchově a vzdělávání.

5 NAVRHOVANÁ OPATŘENÍ

Pokud se rodiče skutečně rozhodnou u svého dítěte pro odklad povinné školní docházky o jeden rok, je nutné, aby se tento rok opravdu využil k rozvoji oslabení dítěte. Pokud má dítě špatnou výslovnost, je potřeba ho zařadit do logopedické nápravy (pokud v ní již není), pokud má špatný kresebný projev, je potřeba ho motivovat a vést k touze po kreslení a malování, pokud je sociálně nezralé, musí rodiče zvážit pravidelnou docházku do dětského kolektivu. S rozumovou zralostí si jistě dobře poradí učitelky mateřské školy, kde formou hry dítě získává možnost rozvoje v oblasti vnímání, logické paměti, analytického myšlení, podporují ho k probuzení zájmu o činnosti apod.

5.1 Návrh na rozvoj jednotlivých oblastí dítěte

Úkoly v oblasti nápodoby

- rozvíjení nápodoby symbolickou hru, domácí práce
- snaha o napodobování postojů, emocí
- napodobování jednoduchých cviků na hudbu
- napodobování jednoduchých tvarů z modelíny
- napodobování chování různých profesí
- snaha o zlepšení a udržení pozornosti

Úkoly v oblasti vnímání

- prohlížení obrázkových knížek, vyhledávání a pojmenování jednotlivých objektů, zaměříme se na malé objekty, vybíráme členité obrázky
- Kimovy hry- záměrné zapamatovávání si viděné předměty, jejich počet roste
- opakování určitých vzorů při řazení- např. navlékání korálků
- řazení prvků zleva doprava
- pexeso
- práce s mozaikami
- práce s pracovními listy, kde se dva a více objektů překrývá
- skládání puzzlí
- pracovní listy zaměřené na zrakovou analýzu a syntézu

- práce s e stavebnicemi a kostkami, budeme zařazovat více druhů stavebnic
- rukodělné činnosti- skládání z papíru
- hledání v bludištích
- vyprávění prožitých událostí
- vyprávění příběhů, pohádek
- pojmenování činností obvyklých pro ráno, dopoledne, poledne, odpoledne, večer
- pojmenování činností obvyklých pro roční období
- řazení obrázků podle časové posloupnosti, pojmenování, co se stalo nejprve, před tím, nyní, potom

Úkoly v oblasti jemné motoriky

- hra s pískem
- obtiskování ruky, prstů do tácu s krupicí, , nacvičování vedení čar
- stříhání
- sebeobsluha- zapínání a rozepínání knoflíků
- společenské hry- Mikádo, karty
- házení na cíl
- uzlování na šňůrkách
- cvičení s prsty- „ tleskání s prsty“, „déšť“
- zařazování grafomotorických cvičení
- fixace špetkového držení tužky, nácvik správného náklonu papíru, vyvíjení přiměřeného tlaku na podložku
- rukodělné činnosti- výroba řetězu z kancelářských sponek, motání klubíček vlny

Úkoly v oblasti hrubé motoriky

- napodobování koordinovaných pohybů
- chůze po mírně zvýšené ploše
- chůze přes kladinu
- poskoky po jedné noze
- chůze po čáře
- jednoduché překážkové dráhy
- jízda na koloběžce

Úkoly v oblasti koordinace oko/ ruka

- pracovní listy s přiřazováním dvojic obrázků objektu a jeho stínu, popř. obrysu
- skládání puzzlí
- řazení prvků zleva doprava
- pracovní listy s vyhledáváním skupin, které začínají daným prvkem
- pojmenování řady obrázků
- vedení čar liniemi
- vybarvování omalovánek
- modelování z těsta, modelíny
- zařazování cviků na postupné uvolňování zápěstí
- malba temperou, pastelem, křídou

Úkoly v oblasti poznávacích schopností, logického myšlení, paměti

- sestavování puzzlí protikladů
- skládání postavy z rozstříhaných dílů, postupné rozstřihávání postavy na více menších dílů
- rozvíjení vět
- opakování řady slov
- rytmická cvičení, vytleskávání počtu slabik ve slově
- společné čtení malovaných pohádek, slova jsou prokládaná obrázky
- fixace širšího barevného spektra
- určování nadřazených pojmů k více předmětům
- třídění podle druhu – potraviny, dopr. prostředky apod.
- pexeso
- hry typu: „Co zmizelo ze stolu?“
- hledání obrázků ve změti čar

Úkoly v oblasti verbálních schopností

- obohacování slovní zásoby- prohlížení knih, časopisů
- učení se novým říkankám, písničkám
- nácvik požádání o pomoc

- oslovení kamaráda při hře
- upevňování základních pravidel silničního provozu- rozhlédnutí se na ulici při přecházení, chůze po vozovce vlevo apod.
- akceptování pravidel při hrách

Úkoly pro nácvik komunikace

- procvičování motoriky mluvidel
- vyprávění podle obrázků
- rozpoznání nesprávně utvořené věty
- klasické hádanky
- pojmenování toho, co by se stalo, kdybys šel ven v ponožkách, pán přecházel křižovatku na červenou
- řešení situací běžných v životě
- pojmenování toho, co dělá určitá profese
- přirovnání- řekneme slovo a dítě hledá přirovnání
- co k sobě patří- hrnec/poklička, tužka...
- rozvoj chápání a tvoření synonym, antonym, homonym
- vysvětlení významu pojmu (CHARVÁTOVÁ-KOPICOVÁ, V., BOHÁČOVÁ, Š., 2007)

Úkoly pro nácvik sociálních dovedností

- podporování kamarádství u dětí
- snažíme se u dítěte, aby se samo snažilo domluvit se s kamarády o svých přáních
- vyžadování u dětí správné reakce na pokyny autority
- důsledné trvání na svém požadavku
- učení dětí udržování pořádku ve svých věcech
- nacvičování spolu chování v každodenních situacích- nakupování, rozhovor u lékaře, koupení lístku v autobuse apod.
- hra s převleky- vcítění se do role převlečeného

Výchova správné řeči v mateřské škole

- zařazování básniček a písniček
- procvičování jemné motoriky spojené s říkadly

- zařazování rozhovorů nad knížkami a obrázky
- rozvíjení obratnosti mluvidel
- rozvíjení sluchové diferenciacce
- zařazování hry na pohybové dovednosti jazyka

Hry k rozvoji slovní zásoby

- nadřazené pojmy
- protiklady
- synonyma
- hledání rýmu
- hry typu: „Babička jede do Číny a do kufru si zabalí...“

Doporučená literatura pro rodiče a učitelky mateřských škol pro rozvoj dětí

BARÁNKOVÁ, V., MOTLOVÁ, M. *Český špalíček pohádek, říkadel, hádaneček, přísloví a písniček*. 1. vyd. Praha: Euromedia Group k. s., 2006. ISBN 80-242-1720-1.

BEDNÁŘOVÁ, J. *Rozvoj zrakového vnímání pro děti 5-7 let*. 1. vyd. Computer press, 2009. ISBN 978-80-251-2891-6.

BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V. *Školní zralost*. 1. vyd. Computer press, 2009. ISBN 978-80-251-2569-4.

BORN, A., SLABÝ, Z. *Nedokončené pohádky*. 2. vyd. Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-640-7.

LADA, J. *Kniha říkadel*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1978. ISBN 13-772-78.

NESVADBA, M. *Michal maluje s tátou*. 1. vyd. Fragment, 2007. ISBN 80-253-0511-2.

PLICKOVÁ, E., ŠTÍPLOVÁ, L. *Pohádky s hádankami*. 1. vyd. Ostrava: Libret, 2006. ISBN 80-7228-537-8.

Časopisy : Sluníčko, Měď a Pusík, Mateřídouška

6 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

CHARVÁTOVÁ- KOPICOVÁ, V., BOHÁČOVÁ, Š. *Šimonovy pracovní listy*. 3. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-261-4.

JŮVA, V. *Základy pedagogiky pro doplňující pedagogické studium*. 1. vyd. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-85931-95-8.

KRAHULCOVÁ, B. *Dyslálie/patlavost*. 1. vyd. Praha: Beakra, 2007. ISBN 978-80-903863-0-3.

LANGMEIER, J. *Vývojová psychologie pro dětské lékaře*. 2. vyd. Praha: Avicentrum, 1991. ISBN 80-201-0098-7.

MATĚJČEK, Z. *Praxe dětského psychologického poradenství*. 1. vyd. Praha: SPN, 1991. ISBN 80-04-24526-9.

RÁDLOVÁ, E. *Speciálně pedagogická diagnostika*. 1. vyd. Ostrava: Montanex a.s., 2004. ISBN 80-7225-114-7.

SVOBODOVÁ, E. a kol. *Vzdělávání v mateřské škole*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-774-9.

ŠVINGALOVÁ, D. *Teorie a praxe případové práce*. 1. vyd. Liberec: TU. ISBN 80-7083-819-1.

VÁGNEROVÁ, M. *Úvod do psychologie*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2001. ISBN 80-246-0015-3.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.

VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H. *Pedagogika pro učitele*. 2. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2011. ISBN 978-80-247-3357-9.

ZÄHME, V. *Co by děti měly znát*. 1. vyd. Praha: Amos, 2005. ISBN 80-7234-420-X.

PEDAGOGICKO PSYCHOLOGICKÁ PORADNA BRUNTÁL. *Školní zralost* [online].

Poslední úpravy 15. 6. 2010. [cit. 2010-11-20].

Dostupné z: <http://www.pppbruntal.cz/>

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Školský zákon* [online].

Poslední úpravy 2. 9. 2008. [cit. 2010-11-30].

Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/uplne-zneni-zakona-c-561-2004-sb>

7 SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Dotazník pro rodiče předškolních dětí (viz s. 27)

Příloha č. 1:

DOTAZNÍK

Vážení respondenti,

studuji na Technické univerzitě v Liberci obor Speciální pedagogika pro učitelky mateřských škol. Dovoluji si Vám předložit dotazník, který bude součástí mé bakalářské práce. Dotazník je anonymní, odpovědi budou použity pro zpracování výsledků a interpretovány v mé bakalářské práci. Má práce bude mapovat příčiny odkladu povinné školní docházky u dětí v Hrádku nad Nisou a okolí.

Předem Vám děkuji za Váš čas a ochotu při vyplňování dotazníku.

Věra Novotná, studentka TUL

Odpovědi, které nejvíce vystihují chování a projevy Vašeho dítěte, označte křížkem, v uvedených případech vypište nebo označte dle uvedených instrukcí. Respondenti, kteří vyplňují dotazník v elektronické podobě, prosím, aby hodící se odpověď podtrhli čarou.

1. Jste:

- ☐ muž
- ☐ žena

2. Jaké je Vaše nejvyšší vzdělání?

- ☐ základní vzdělání
- ☐ odborné vyučení
- ☐ středoškolské
- ☐ vysokoškolské

3. Vaše dítě je:

- ☐ chlapec
- ☐ dívka

4. Vaše dítě je:

- ☐ pravoruké
- ☐ levoruké
- ☐ používá obě ruce se stejnými výsledky

5. Jaké úrovně dosahuje Vaše dítě v kresbě postavy?

- ☐ postavu zvládne i s detaily
- ☐ postavu nakreslí pouze typu- hlava, ruce, nohy (chybí tělo)
- ☐ postavu nenakreslí vůbec

6. Jakou má Vaše dítě slovní zásobu?

- ☐ výbornou
- ☐ průměrnou
- ☐ dostatečnou
- ☐ nedostatečnou- má problémy s vyjadřováním

7. Má Vaše dítě problémy s vyslovováním některých hlásek?
- ☐ pokud ano, vypište, prosím, s kterými.....
 - ☐ ne
8. Má Vaše dítě potíže se slovním vyjadřováním?
- ☐ ano- je s ním obtížná domluva
 - ☐ ne- komunikuje bez problémů
9. Jak je schopné Vaše dítě plnit úkoly ?
- ☐ úkoly plní samostatně a dobře
 - ☐ úkoly plní samostatně , ale s chybami
 - ☐ není schopné samostatně pracovat
10. Jak Vaše dítě navazuje nová přátelství?
- ☐ je vstřícné novým kamarádům
 - ☐ hůře se seznamuje s novými dětmi
 - ☐ je raději samo- kamarády nevyhledává
11. Jak se dokáže soustředit na zadaný úkol?
- ☐ plně se soustředí
 - ☐ ke konci úkolu je již unavené a nesoustředěné
 - ☐ odmítá spolupracovat
 - ☐ vstává z místa, je pohybově neklidné
12. Jak se chová Vaše dítě ve společnosti dospělých?
- ☐ je suverénní
 - ☐ je zakřiknuté
 - ☐ odmítá se s dospělým bavit, klopí oči
 - ☐ předvádí se
 - ☐ komunikuje bez zábran s úctou k dospělému
13. Jak nese Vaše dítě odloučení s Vámi?
- ☐ je klidné
 - ☐ pláče
 - ☐ brání se odloučení
 - ☐ je v afektu
14. Jak se Vaše dítě jeví?
- ☐ je zralé pro školu
 - ☐ ještě není zcela zralé pro školu
 - ☐ je dětinské a hravé
 - ☐ rychle se unaví
15. Má Vaše dítě dostatečný všeobecný přehled o věcech kolem nás?
- ☐ ano, jeho znalosti jsou dostatečné
 - ☐ jeho znalosti jsou průměrné
 - ☐ jeho znalosti jsou nedostatečné

16. Je Vaše dítě fyzicky vyspělé s ohledem na jeho věk (výška cca 120cm a váha cca 22 kg)?

- ☐ ano
- ☐ ne

17. Uvažujete u svého dítěte o odkladu povinné školní docházky?

- ☐ ano
- ☐ ne

18. Jaký problém u svého dítěte považujete za ten, kvůli kterému uvažujete o odkladu povinné školní docházky?

- ☐ fyzickou nevyspělost
- ☐ špatnou výslovnost
- ☐ špatný kresebný projev
- ☐ nedostatečný všeobecný přehled
- ☐ nesamostatnost a nepřízpůsobivost v cizím prostředí
- ☐ jiný (prosím, napište jaký).....

Děkuji za Váš čas, který jste věnovali tomuto dotazníku.